RESPUBLIKA MILLIY KITOB PALATASI INV №

Milliy tiklanish — millat kelajagi

Milliy tiklanish

Gazeta 1995-yil, 10-iyundan chiqa boshlagan

Har oyda ikki marta chop etiladi

O'zbekiston Milliy tiklanish demokratik partiyasining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy gazetasi

2005 yil, 10 iyun, Juma

11 (317) son

Бош маслагимиз:

МИЛЛИЙ БИРЛИК, МИЛЛИЙ ТАРАҚҚИЁТ!

Бугун Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси ташкил топганига 10 йил тўлди. Суҳбатдошимиз — партия Марказий кенгаши раиси, Олий Мажлис Қонунчилик палатасидаги фракция раҳбари Хуршид Дўстмуҳамедов.

— Хуршид Набиевич! Ушбу қутлуғ сана кунидаги суҳбатимизни ҳозирги пайтда жамиятимизда сиёсий партияларнинг ўрни, нуфузи ҳақидаги мулоҳазалардан бошласак.

— Маъқул. Партиямизнинг таъсис қурултойи 1995 йилнинг 3 июнида бўлиб ўтган. Ана шу куни нафақат партиямиз аъзоларининг ҳаётида, балки мамлакатимиз ва халқимиз ҳаётида ҳам унутилмас воқеа юз берди, деб баралла айтишга ҳақлимиз.

Ахир Ватанимиз тарихида биринчи бор миллий уйғониш ва миллий тикланиш маслагини бош ғоя деб эълон қилган сиёсий партия ташкил топди.

Миллий тараққиёт истаги асли азалий қадриятларимиздан бири, лекин гап ана шу истакнинг сиёсий истакка айланишида! Халқнинг, инсонларнинг қалбида яшаган эзгу орзу-ҳавасга сиёсий тус берилиши ниҳоятда жиддий воқеа.

Халқнинг, кишиларнинг қалбида эзгу орзу-ҳаваснинг мавжудлиги алоҳида бир ҳолат бўлса, ўша орзу-ҳаваснинг сиёсий тус олиши буткул ўзгача воқеа.

Бундай партиянинг барпо этилиши, биринчи навбатда, Ватанимиз мустақиллигининг буюк шарофати, қолаверса, тарихий давр яратган улкан имкониятдир. Ушбу шарофатнинг қадрига етиш ва имкониятдан унумли фойдаланишга уриниш партиямизнинг фаолият йўлини, йўналишини белгилаб берди, дейиш мумкин. Яна шуни таъкидлашни истардимки, партиямизнинг фаолият йўналишини белгилашда муҳтарам Юртбошимизнинг миллий ғоя, миллий мафкура борасида олиб бораётган изчил сиёсати, асарлари, дастурий қарашлари биз учун қимматли дастуриламал вазифасини ўтамоқда.

Айтмоқчиманки, "Миллий тикланиш" партияси тасодифан ёки сунъий равишда ташкил этилгани йўқ, у халқимизнинг руҳида, шуурида, хаёлларида азал-азалдан яшаб келаётган ўлмас куч-қудратнинг зоҳирий ва замонавий бир кўриниши сифатида дунёга келди.

"Замонавий бир кўриниш" деганда, жамиятдаги сиёсий партиянинг ўрни, мавқеини назарда тутмоқдаман. Гап шундаки, демократик жамият қуришнинг бош шартларидан бири нуқтаи-назарлар плюрализмини йўлга қўйишдир. Фикрлар ва қарашлар хилма-хиллигининг замонавий-маданий шакли-шамойили эса — сиёсий партиялар фаолиятида акс топади. Ҳар қандай соғлом жамиятда турфа фикрли одамлар бўлиши табиий ҳол, ҳар бир фуқаро ўз азму қарорини эмин-эркин ифода этиши ҳам табиий. Бироқ, қандай қилиб? Бунинг умуминсоний эътироф этилган маданий услуби қандай?

Сиёсий партиялар! Ким қандай ғояни ўз маслагига айлантирмоқчи, марҳамат қилиб ўзига ва кўнглига яқин партия сафига кирсин, шу орқали жамиятда кечаётган жараёнларнинг фаол иштирокчисига айлансин! Жамиятимизда ана шундай муҳитнинг шаклланиши давом этмоқда, яъни бешта партия ўз теварагига мумкин қадар кўпроқ маслакдошларини йиғмоқда, жипслаштирмоқда. Уларнинг жамиятдаги ўрни, нуфузи ва қамрови ҳам мазкур омилдан келиб чиқиб белгиланмоқда.

(Давоми 2-бетда).

КАСОФАТ ОЛАМИДАГИ МАНҚУРТЛАР

1998 йилнинг май ойи. Азиз Каримов таниши Ш. Масурохуновнинг (лақаби Абдуқуддус) маслаҳати билан Чеченистонга боради. Ваҳший терроричи-жангарилар тайёрлаш лагери жойлашган Автонюрт қишлоғида ўқотар қуроллардан фойдаланиш, портловчи, заҳарли моддаларни тайёрлаш ва уларни ишлатиш бўйича ҳарбий тайёргарликдан ўтади. Топография фанидан «таълим» олади. Орадан тўрт ой ўтгач, Ўзбекистонга қайтиб келиб, ҳеч нарса кўрмагандай, ўзи туғилган Андижон шаҳрида тижорат ишлари билан шуғулланиб юраверади. 1998 йилнинг декабр ойида «Ўзбекистон исломий ҳаракати» диний экстремистик оқимининг аъзоси Б. Султонов ва М.Казиевларнинг топшириғига кўра, Фарғона вилоятининг Сўх туманидаги ҳарбий қисмнинг жойлашиш системасини харитага тушириб беради. Азиз Каримов 1999 йилнинг февралида 11 та қопга жойлаштирилган, таркиби гексоген, аммиакли селитра, алюминий ва олтингугурт кукуни аралашмасидан иборат бўлган 552 килограмм портловчи моддаларни ўз уйига, у ердан қариндошларининг уйига «Дамас» автомашинасида ташиб, яширади. Унинг нияти совуқ эди— Андижон вилоятида содир этилиши режалаштирилган портлатишларга тайёргарлик кўрарди.

Бундан ташқари амакиси Аҳам Каримовнинг топшириғига кўра, унинг оиласини 1999 йилнинг феврал ойи охирларида Бирлашган Араб Амирликларига, у ердан Афғонистонга олиб боради. У ерда Тоҳир Йўлдош ва Жума Намангонийлар билан учрашиб, улар томонидан тузилган «Ўзбекистон исломий ҳаракати» диний экстремистик жиноий уюшма ва унинг уюшган қуролли гуруҳига аъзо бўлиб киради. «Ўзбекистон исломий ҳаракати»нинг «истиҳбарот» (разведка) бўлимида Ш.Масурохунов раҳбарлигида хизмат қила бошлайди. У Конституцияга хилоф тарзда Ўзбекистон Республикасининг амалдаги давлат тузилишини ўзгартиришга, ҳокимиятни босиб олишга қаратилган фитнада иштирок этиб, Ўзбекистон Республикасининг давлат органлари фаолияти ва ижтимоий—сиёсий вазиятнинг барқарорлигига путур етказиш ва бошқа оғир жиноятларни содир этиш билан шуғулланиб келган.

Азиз Каримов Тоҳир Йўлдош, Жума Намангоний раҳбарлигидаги Қундуз, Мозори Шариф, Толикон ва бошқа шаҳарларда «Толибон» экстремистик гуруҳи томонида туриб, Афғонистон давлатининг Аҳмад шоҳ Масъуд ва Абдурашит Дўстум бошчилигидаги кучларга қарши жангларда иштирок этган. Афғонистонда АҚШ қўшинлари томонидан аксилтеррор амалиётлари бошланганидан сўнг у «Ўзбекистон исломий ҳаракати» аъзолари И.Изатуллаев (Абдулазиз) ва И.Маматов (Ҳамидулло)лар билан Афғонистондан Покистонга қочиб ўтади. 2001 йилнинг охирларида улар Тоҳир Йўлдошнинг шахсий топшириғига кўра Қирғизистонга келишади.

Азиз Қирғизистон Республикасининг Бишкек шаҳрида Хитой Халқ Республикаси фуқаролари, «Туркистон ислом партияси» диний экстремистик оқими аъзолари Анвар ва Туохети Турсун (Ойбек) билан танишади. Ойбек унга Ўш шаҳрида яшаб туриши учун уй-жой топади ҳамда 300 АҚШ доллари

Шафқатсизга шафқат йўқ

эвазига Байбуваев Ваҳабжан номига Қирғизистон Республикаси фуқаролиги паспортини ва тадбиркорлик билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи гувоҳномани қалбакилаштириб беради. Азиз бир думалаб Ваҳабжан Байбуваев исмли тадбиркорга айланади. Ўш шаҳридаги бозорда атторлик моллари билан савдо—сотиқ қилиб юриб, Ойбекнинг воситачилиги орқали И.Изатуллаев, Ш.Масурохунов ва унинг хотинига 1500 АҚШ доллари эвазига Қирғизистон Республикаси фуқаролиги ҳақидаги қалбаки паспортларни тайёрлатиб берган. Азиз мунтазам чет эллик ҳомийларидан мўмай—мўмай пул олиб турган. У бир дақиқа ҳам жиноий фаолиятини тўхтатмайди. 2002 йилнинг сентябр ойи ўрталарида Туркия давлатининг Истамбул шаҳрига келиб, у ерда Ш.Масурохунов билан учрашиб, иккаласи Эрон Ислом Республикасининг Теҳрон шаҳрига боришиб, Қирғизистон Республикасининг Бишкек шаҳрида жойлашган АҚШ элчихонаси ва «Ак кеме—Пинара» интурист меҳмонхоналарида амалга ошириш режалаштирилган террорчилик ҳаракатлари учун 2500 АҚШ долларини олиб, Қирғизистонга қайтишади. Ўша йилнинг ноябрида Ш.Масурохунов элчихона ва меҳмонхонада амалга ошириш мўлжалланган террорчилик ҳаракатлари учун И.Изатуллаевга 2 та портлатиш қурилмасини тайёрлаш, И.Маматовга портлатиш назарда тутилган объектларни кўздан кечириш ва қўриқлаш хизмати суст бўлган жойларни аниқлаш, А.Каримовга эса тайёр бўлган портлатиш қурилмаларини тегишли объектларга қўйиш вазифасини юклайди. Азиз иккита темир қутидаги портлатиш қурилмасини олади. Бирини ўзи вақтинча яшаётган Ўш шаҳридаги уйга олиб боради, иккинчисини портлатиш режалаштирилган объектларга қўймасдан, нима сабабдандир укаси А.Абдуллаев билан Бишкек шаҳридаги «Оберон» буюм бозори контейнерига қўяди. 2002 йил 27 декабр куни соат 10да мудҳиш портлаш содир бўлади. Воқеа жойида 6 киши, касалхонада бир бегуноҳ вафот этади. Йигирмадан ортиқ одам турли даражадаги тан жароҳатлари олади. Портлаш оқибатида фуқаролар ва жамият манфаатларига 1 миллион 514 минг 400 Қирғизистон сомн (26 миллион 148 минг 47 Ўзбекистон сўми) миқдорида зарар етказилади.

Портлатиш режалаштирилган объектларда эмас, балки бошқа жойда содир этилганлигидан норози бўлган Ш.Масурохунов ва И.Изатуллаев терроричилик ҳаракатлари содир этиш учун Азиз Каримовга берилган пулларни қайтаришни талаб қила бошлайди. Илгари А.Каримов «Банк—бакай»нинг Ўш шаҳридаги филиалидан «Вестерн—Юнион» тармоғи орқали бир неча маротаба чет эл валютаси олиб, банк операторлари билан танишиб қолган, улар билан яхши муносабатда эди. 2003 йили 8 майда Ф—1 русумли граната запали ўрнига соат механизмли портлаткич ўрнатиб, портлатиш қурилмасини целофан халтага солиб, банк бўлими ичкарисига тўсиқсиз олиб киради.

(Давоми 5-бетда)

Юксак чўққиларга кўтарайлик

Ўзбек халқининг узоқ асрли миллий—маданий анъаналари улуғ устозларимиз Хоразмий ва Беруний, Фарғоний ва Ибн Сино, Улуғбек ва Навоийлар билан боғлиқ.

Эзгулик, илм—фан, маърифат ва маданиятнинг бундай буюк даҳолари халқ ҳаётининг фаровонлик йўлини кўрсатиб берганлар. Халқпарварлик, адолатпарварлик, ватанпарварликнинг ёрқин тимсоли бўлиб тарихга кирганлар.

Миллий тикланиш деганда биз шу буюк тарихий ҳақиқатни янги авлод қалбига сингдирмоқни, ҳаётимизнинг ҳар бир жабҳасида улуғлар меросидан истифода этган ҳолда янги зафарларга эришмоқни кўзда тутамиз. Истиқлол берган барча афзалиятлар шу миллий тикланиш жараёнининг буюк истиқболимизни қурмоқдаги улкан ўрни ва аҳамиятини янада мустаҳкамлайди; Ватан тараққиётининг янги уфқларини очади.

Азиз партиядошлар! Партиямизнинг 10 йиллиги билан барчангизни қутлайман!

«Миллий тикланиш» партиясининг 10 йиллик ҳаёт ва фаолият тажрибасини ўрганайлик, ўзлаштирайлик; партиянинг халқ билан бирдамлигини мустаҳкамлик, мамлакатимизда маориф, маърифат, илм—фан, адабиёт ва санъат ривожини янги юксак чўққиларга кўтарайлик.

Ўн йил ичида «Миллий тикланиш» газетамиз ҳам мамлакатимиз аҳолиси ва ташкилотларга маҳаллий, шаҳарлараро ва халқаро телекоммуникация хизматлари кўрсатиб келинмоқда. Шу билан бир қаторда фуқароларга хизмат кўрсатишнинг арзонлашуви натижасида анъанавий телекоммуникация хизматлари билан бирга уяли алоқа хизматига ҳам талаб ортиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонунининг ижросини таъминлаш мақсадида Андижон вилоятида маълум тадбирлар амалга оширилиб, бу масала бўйича вилоят ҳокимлигида ишчи гуруҳи ташкил этилган бўлиб, улар томонидан компьютерлаштириш ва ахборот коммуникация технологияларини жорий этиш юзасидан 2005 йилнинг чора—тадбирлар режаси ишлаб чиқилган.

Депутатлар ишчи гуруҳи томонидан мазкур қонунларнинг Андижон вилояти—даги ижросини ўрганиш даврида ижобий ишлар билан бир қаторда айрим камчиликлар ҳам аниқланди. Жумладан, аҳоли томонидан талаб этилаётган рақамли телефон станциялари хизматидан етарли даражада фойдаланиш имкони яратилмаган. Вилоятда телекоммуникация хизматлари кўрсатувчи тадбиркорлик субъектларини лицензиялаш тизими ҳалигача жорий этилмаган, бу ҳолат ўз ўрнида соҳадаги иқтисодий ислоҳотларнинг жадаллашувига салбий таъсир кўрсатмоқда. Интернет хизматини кўрсатиш ишлари ҳам етарли даражада ривожлантирилмаган, юридик ва жисмоний шахслар ахборот ресурслари ҳамда ахборот тизимларини шакллантириш ва ташкил қилиш қонунда белгиланган тартибда йўлга қўйилмаган. Шу билан бирга вилоятдаги мавжуд тармоқ орқали давлат бошқарув органларида электрон ҳужжатлар алмашинуви тизими жорий этилмаган. Қўмита йиғилишида аниқланган камчиликларни ўз вақтида бартараф этиш ҳақида зарур тавсиялар берилди ва кўриб чиқилган масала юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

М. РАҲМАТОВ,
«Миллий тикланиш» мухбири.

ПАРТИЯ АЪЗОСИ БЎЛГАНИМДАН ФАХРЛАНАМАН

Аввало, шуни айтиш лозимки, Ватанимизнинг кўп асрли тарихи мобайнида том маънодаги сиёсий партиялар тузилмаган эди. Мустақиллик ва озодлик шарофати ила демократик тузум ва сиёсий партиялар юзага келиб, Ўзбекистон жаҳонга танилди. Эндиликда Ватан ва халқ манфаати учун курашадиган партиялар самарали иш юритмоқдалар. Бу борада «Миллий тикланиш» партиясининг ҳам фаолияти ҳар жиҳатдан диққатга сазовордир. Бу йил партия 10 ёшга тўлади. Мана шу қисқа вақт ичида партия шаклланиб, ривожланиб халқимизнинг сиёсий онги ва дунёқарашининг ўсишига муносиб ҳисса қўшиб келмоқда. Олий Мажлис Қонунчилик палатасига «Миллий тикланиш» партиясидан сайланган депутатларимиз ҳам янгича режалар, мақсад—вазифалар билан иш олиб боришмоқда.

Партиянинг ҳаётида «Миллий тикланиш» газетаси муҳим ўрин эгалламоқда. Зеро, унинг саҳифаларида миллий урф—одат ва қадриятлар, миллий давлат ва маданият, мустақиллик ва озодликка бағишланган масалалар кенг кўламда тарғибот қилиниб, маънавиятимизни бойитмоқда.

Хуллас, ҳозирги кунда партия республикамизнинг сиёсий ҳаётида ўз ўрнини топиб борган сари куч—қувватга тўлмоқда. Бу борада мен партиянинг кекса вакилларидан бири сифатида унга катта муваффақиятлар тилайман.

Ҳамид ЗИЁЕВ,
профессор.

ОЛИЙ МАЖЛИС ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИДА

Куни кеча Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Ахборот ва коммуникация технологиялари масалалари қўмитасининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда Андижон вилоятида «Телекоммуникациялар тўғрисида»ги ҳамда «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунларининг ижроси ҳақидаги масала кўриб чиқилди. Йиғилишни қўмита раиси Х. Дўстмуҳамедов олиб борди.

Депутатлар гуруҳининг таъкидлашича мазкур қонунларнинг ижроси юзасидан Андижон вилояти ҳокимлиги ва мутасадди ташкилотлар томонидан бир қатор тадбирлар ишлаб чиқилган ва амалга ошириб борилмоқда. Ҳозирда вилоят аҳолиси ва ташкилотларга маҳаллий, шаҳарлараро ва халқаро телекоммуникация хизматлари кўрсатиб келинмоқда. Шу билан бир қаторда фуқароларга хизмат кўрсатишнинг арзонлашуви натижасида анъанавий телекоммуникация хизматлари билан бирга уяли алоқа хизматига ҳам талаб ортиб бормоқда.

Ўзбекистон Республикаси «Ахборотлаштириш тўғрисида»ги Қонунининг ижросини таъминлаш мақсадида Андижон вилоятида маълум тадбирлар амалга оширилиб, бу масала бўйича вилоят ҳокимлигида ишчи гуруҳи ташкил этилган бўлиб, улар томонидан компьютерлаштириш ва ахборот коммуникация технологияларини

ТАШАББУС ВА ВАТАНПАРВАРЛИК ШИОРИМИЗДИР

Ҳар бир партия — ижтимоий синф, табақа ва гуруҳларнинг туб манфаатларини ўз фаолиятида ифода этувчи, кишиларнинг илғор ва фаол қисмларини ўз атрофида жипслаштирувчи ҳамда уларнинг мақсад—манфаатларини, орзу—умидларини ҳимоя қилиш учун курашда уларга сиёсий раҳбарлик қилувчи сиёсий ташкилотдир.

Бизнинг Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиямиз бугунги кунга қадар мамлакатимиз кўп партиявийлик тизимида ўзининг шаклланиш жараёнини босиб ўтиб, халқимиз орасида обрў—эътиборга эга бўлди. У мустақилликнинг дастлабки йилларида ўз электоратида зиёлиларга суянган, илм—фан, маданият ва маорифга хизмат қилаётган олимларни, ижтимоий қатлам сифатида ўрта табақани, яъни ўқитувчи, врач, муҳандис, тадбиркорларни ўз сафларида бириктирган.

Ҳозирги даврда партиямиз ички тадрижий шаклланиш ва таъсирли сиёсий кучга айланиш жараёнларини бошдан кечирмоқда.

Партиямизнинг ўз олдига қўйган мақсад ва ғояларни қай даражада фуқароларга етказа олиши, уларнинг ҳаётий манфаатларини миллат тараққиёти билан уйғунлаштира олиши бу партиянинг мамлакатимиз сиёсий ҳаётидаги истиқболини белгилаб беради.

Мана шу улуғ ғояни амалга ошириш мақсадида жамиятимиздаги бошқа сиёсий партиялардан фарқли ўлароқ, миллат, инсон ва Ватан манфаатларини муқаддас деб билган Республика фуқароларини бирлаштирган Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси мана ўн йилдирки, мустақиллик пойдеворини мустаҳкамлаш учун хизмат қилиб келмоқда.

Бу партия умуминсоний қадриятларни эъзозлаш, уларни такомиллаштириш, миллий қадриятлар, меҳр—оқибат, иззат—икром, аждодлар мероси, маърифат каби фазилатлар ва хислатлар билан боғлаб, мамлакатимизда яшовчи халқлар, миллатлар ва элатларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, эркинликларини эъзозлаш соҳасида халқ ичига кириб бормоқда ва ҳурмат қозонмоқда.

Партия ўз фаолиятида миллатимизнинг маънавий бирлиги ва мустаҳкамлиги, унинг ягона бир оила бўлиб шаклланганлиги асосида кучли демократик давлат ва фуқаролик жамияти қуришда юқорида келтирилган омилларнинг роли ва аҳамиятини оширишда жонбозлик қилиб, омма қалбига кириб бораяпти.

Лекин шуни айтиш лозимки, дунё миқёсида илмий—техник тараққиёт ривожи, умумжаҳон интеграцияси кучайиб бораётган бир даврда халқаро вазият ва меъёр суратларини сезган ҳолда миллий истиқлол ғояларини ҳаётга татбиқ этиш муҳим масала бўлиб келмоқда.

Бу борада Президентимиз И.А.Каримовнинг «Бизнинг бош мақсадимиз — жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир» деган рисоласида қайд этганидек, «айнан сайлов пайтида партиялар ўзининг асосий ва устувор фикр қарашларини, ҳаётни қандай яхшилаш, ислоҳотларни қандай амалга ошириш, Ўзбекистон деб аталмиш мустақил давлатнинг эртанги ҳаётини қандай барпо этиш борасидаги ғояларини илгари суради. Лекин амалда ҳамма вақт ҳам шундай бўлаётгани йўқ».

Президентимизнинг бу гаплари, албатта, бизнинг партиямизга ҳам тегишлидир. Биз бундан жиддий хулосалар чиқаришимиз, партиямиз фаолиятини узлуксиз, тўхтовсиз, доимий жанговар ҳолатга айлантиришимиз, ҳар доим халқ қалбида, унинг кундалик ҳаётида бирга бўлишимиз лозим. Уларнинг эҳтиёжи, манфаати билан яшашимиз керак.

Албатта, 10 йил партия учун, унинг шаклланиши, такомиллашуви, ўз стратегияси ва тажрибасини ишлаб чиқиши, уни ҳаётга татбиқ этишнинг йўл—йўриқларини тан олиши учун етарлидир. Лекин ҳозирги халқаро социал—иқтисодий, ижтимоий вазиятда уни амалга ошириш янада кўпроқ муддатни талаб қилади. Бунинг учун сиёсий партиялар, ҳаётий тажрибалардан фойдаланиш, қилинган ишлардан хулосалар чиқариш, янги—янги тадбирлар ишлаб чиқиш зарурдир.

Ҳозир ва келажакда партиямиз жамиятда тинчтотувлик, қонун устуворлиги, ҳар бир фуқаро ҳақ—ҳуқуқининг таъминланиши, миллат равнақи, миллий—маънавий бирликка ўз ҳаракатини қаратади.

Инсоннинг ўз она юрти тақдирига масъуллик сезиши тараққиёт ва маънавий бирликнинг буюк кучлари—дан эканлиги партиямиз фаолиятининг диққат марказида туради. Бунинг маъноси керак бўлса, Ватан учун жонни фидо этиш, оғир синовларга дош бериб, миллат ва мамлакат камолотига ўзини бағишлашдир.

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси демократик мезонларни жамиятимиз ҳаётига татбиқ этишда Шарқда мавжуд бўлган демократиянинг қадимдан шаклланган моделидан ташқари, ривожланган давлатлар тажрибаларини ҳисобга олган ҳолда, ўз хусусиятларини такомиллаштириб иш тутмоқ лозим деб ҳисоблашига катта эътибор берамиз.

Партиямиз халқнинг тафаккурини мустақиллик мафкураси билан ёритиш бизнинг галдаги вазифаларимиздандир деб билади.

Ёш авлодларимизни ҳозирги халқаро техник—технологик тараққиёт, радиоэлектроника, кибернетика, бионика, авиация, алоқа, ҳарбий соҳалар, кон ишлари, ядро динамикаси ва бошқа фундаментал фанлар ютуқлари асосида тарбиялаш бизнинг шиоримиздир.

Тараққиётимизнинг мезони ҳозирги замон кишисини тайёрлаш ва тарбиялашдир. Ҳозирги жамиятимизнинг фуқароси — ўзини ўзи теран англаган, тафаккури етук, ватанпарвар, миллий ғурурга эга, сиёсий онги ва маданияти шаклланган, миллий урф—одатлар, минтақавий қадриятларни эъзозлаган, демократик ғояларга, миллат ва Ватан тараққиётига садоқатли хизмат қиладиган, ташаббускор, юксак малакали, маънавиятли шахсни кўриш биринчи мақсадимиздир.

Бизнинг партиямиз ўз моҳияти, йўналиши, фаолияти билан байналмилал харакатга эгадир.

Партия турли миллатлар вакиллари ва юртдошларимиз билан яқин алоқада фаолият кўрсатади, уларнинг манфаатлари билан қизиқади ва лозим бўлган ҳолда ҳимоя қилади, миллий—маданий марказлар ташкил этишда кўмаклашади, мавжудлари билан алоқа ўрнатган ҳолда фаолият кўрсатади.

Қаландар АБДУРАҲМОНОВ,
академик,
Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси Марказий кенгаши аъзоси.

МИЛЛИЙ БИРЛИК, МИЛЛИЙ ТАРАҚҚИЁТ!

(Давоми. Боши 1-бетда).

— Демак, сиёсий партиянинг нуфузи ўз теварагида қанчалик кўп маслакдошларни тўплаганига кўра белгиланади, шундай демоқчимисиз?

— Бир қарашда шундай. Аъзоларининг сони жиҳатидан биз ҳавас қиладиган партиялар бор. Чунки партиянинг қамрови ва кўламини белгиловчи муҳим омил, шу. Бироқ, масалага чуқурроқ кириб борилса, бирмунча жиддий мулоҳазалар ҳам туғилади. Маълумки, "Миллий тикланиш" партияси бир гуруҳ зиёлилар – асосан ёзувчи-шоирлар, олимлар, рассомлар ташаббуси билан ташкил топган. Ижод аҳли ғояларининг ўзагини эса асосан маънавий маслаклар ташкил этади. Мисол учун миллий қадриятларимиз асосида ўзлигимизни англаш, миллий ғоя ва мафкурани шакллантириш, эркин фуқаролик туйғусини камол топтириш. Буларнинг бари маънавий масала – маънавиятга оид муаммолар. Ёки бўлмаса, бўлиб ўтган сайловлар арафасида матбуотда эълон қилинган сайловолди дастуримиздан олинган қуйидаги сўзларга эътибор қаратайлик: "Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси мамлакатда теран миллий руҳ ва дунёқарашга эга бўлган, руҳан ва қалбан ватанпарварлик ғояларини ифода этаётган сиёсий куч сифатида шаклланди".

Булар ҳам маънавий, маърифий, ғоявий мақсадлар. Ҳар бир онгли ватандошимизнинг қалбида, тафаккуридаги энг азиз туйғулар. Лекин, такрор бўлса-да, айтай: амалиётда бевосита кўзга ташланиши қийинроқ кечадиган туйғулар! Бундай маслак билан, мана шундай маънавий ғояларни амалиётга айлантириш ишқида яшаш, курашиш аслида ҳам интеллектуал ҳодиса. Кундалик яшаш тарзини бундай интеллектуал салоҳият асосига қуриш ҳамманинг ҳам қўлидан келавермайди. Қолаверса, интеллектуал жараённи сон билан, саноқ билан ўлчаш, баҳолаш қийин. Шу боис ҳам, партиянинг ҳаётдаги ўрни ва мавқеини унинг аъзолари сонидан кўра, салмоғи билан аниқлаш ҳам мантиққа зид эмас.

— Бу гаплардан "Миллий тикланиш" партияси аъзолари салоҳият жиҳатидан бошқа партия аъзоларидан юксак деган маъно келиб чиқадими?

— Унчалик эмас. Мен бошқа партия аъзоларининг салоҳиятига тил теккизиш ниятидан мутлақо йироқман. Партиявий йўл билан жамиятда ўз ўрнини топишнинг ўзи алоҳида эътиборга лойиқ салоҳият. Айни вақтда "Миллий тикланиш"нинг тамал тошини қўйган, унинг шаклланишида жонбозлик кўрсатган академиклар Азизхон Қаюмов, Бўрибой Аҳмедов, Муҳсин Валихонов, профессор Ҳамид Зиёев, Ўзбекистон Қаҳрамонлари Саид Аҳмад, Эркин Воҳидов, таниқли бастакор Сайфи Жалил, Ўзбекистон халқ ёзувчилари Ўткир Ҳошимов, Худойберди Тўхтабоев, Ўзбекистон халқ шоираси Ойдин Ҳожиева, машҳур иқтисодчи олим Қаландар Абдураҳмонов, профессорлар Абдуғафур Расулов, Лола Саидова, жонкуяр маърифатпарвар Зокиржон Машрабов, партиямиз етакчиларидан Иброҳим Ғафуров, миллий санъатимиз ва опера санъати юлдузларидан Ўлмас Саиджонов ва Муяссархоним Раззоқова... Ўз соҳаларининг етук намояндалари сифатида халқимизнинг азиз ва арзанда ифтихорига айланган бундай номларни яна кўплаб келтиришимиз мумкин. Сафимизда мана шундай ҳурматли аъзоларимиз ва хайрихоҳларимиз борлигидан фахрланишимизни нега яширишимиз керак?!

Шуни ҳам айтиш керакки, республикамиз шароитида, айниқса, сайлов кунларида бизнинг халқимизга хос хусусият — номзодларни қайси партияга мансублилига қараб эмас, номзод шахсининг жамиятда, эл-юрт орасида эгаллаган мавқеига қараб танлаш ва сайлаш хусусияти мавжуд.

— Бу ижобий ҳолми ёхуд салбийми?

— Ижобий ҳам, салбий ҳам эмас. Миллий электоратнинг тушунчасидан, менталитетидан келиб чиқадиган табиий ҳол. Лекин шахсий фикр сифатида айтсам, таниқли шахсларга нисбатан ҳурмат-эътибор сақланган ҳолда, партиялар нуфузининг ортиб бориши муҳимроқ. Бу борада, назаримда, мавжуд бешала партия ҳали кўп ишлар қилишига тўғри келади.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг биринчи ва Қонунчилик палатаси ҳамда Сенатнинг қўшма йиғилишларида республикамиз Президенти Ислом Каримовнинг сиёсий партияларнинг жамиятимиздаги ўрни тўғрисидаги мулоҳазалари, айниқса, "Миллий тикланиш" партиясининг кенг халқ оммаси орасига етарли даражада кириб бора олмаётгани ҳақида айтган танқидий мулоҳазалари тўла асосли. Ҳақли танқид ва давлатимиз раҳбари билдирган йўл-йўриқлар партиямиз Марказий кенгашида, партиянинг Қонунчилик палатасидаги фракциясида жиддий ўрганиб чиқилди, тегишли хулосалар чиқарилди. Ҳозир Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва барча вилоятлар кенгашларида кадрлар масаласи қайта кўриб чиқилди, туман кенгашлари эса жадал шакллантирилмоқда.

— Фракциянинг Қонунчилик палатасидаги фаолияти хусусида ҳам икки оғиз тўхталсангиз.

— Бир ҳақиқатни мамнуният билан айтишим мумкинки, профессионал парламент шароитида партия фракцияларининг фаолияти қизғин тус олди. Тайёрланаётган ҳар бир қонун лойиҳасида ҳар бир партия ўз нуқтаи назарини очиқ-ойдин ифода этиш имкони яратилди. Баҳс-мунозара қизғин тус олаётган ҳолатлар ҳам оз эмас.

Фракциялар, умуман сиёсий партияларга хорижий ташкилотларнинг қизиқиши ортиб бораётгани ҳам бежиз эмас. Мисол учун Андижон воқеалари муносабати билан айрим ажнабий "холис"лар тарқатаётган уйдирма ва бўҳтонлар юзасидан бошқа фракциялар қатори "Миллий тикланиш"чилар ҳам ўзларининг қатъий нуқтаи назарларини билдиришди. Зеро, партиявий позиция ва манфаатлар хилма-хиллигини унутмаган ҳолда биз Ватанимиз, халқимизнинг умумманфаатидан кўра улканроқ мақсад-вазифаларимиз йўқлигини унутолмаймиз. Бу мақсад-вазифа "Миллий тикланиш"нинг "Асосий мақсадимиз — Миллий бирлик ва миллий тикланиш!" деган бош шиорига ҳам тўла жавоб беради.

-Партиянинг нашри бўлмиш «Миллий тикланиш» газетасининг чиқа бошлаганига ҳам ўн йил тўлди. Газета ҳақидаги мулоҳазаларингиз билан ўртоқлашсангиз.

-«Миллий тикланиш» дастлабки сонлариданоқ ўзбек матбуотида ўз йўлини, ўқувчиларини топиб олди. Унда босилган жиддий, салмоқли маънавий-маърифий мақолалар оғизга тушди. Муаллифлар доираси шаклланди. Унинг тахламларини варақлаган одам ҳали-ҳануз ўз аҳамиятини йўқотмаган, замонавий миллий тафаккур хазинасига салмоқли улуш бўлиб қўшилишига арзирли қарашларни, нуқтаи-назарларни кўплаб топади.

Бироқ газета шу куннинг нафаси билан яшайди. Бунинг учун у қиёфасини, мундарижасини тинимсиз янгилаб турмоғи лозим. Шунингдек, ҳозирги бозор шароитида оммалашмаган газетанинг кун кўриши жуда қийин. «Миллий тикланиш»нинг адади озлиги, ҳафта оралаб чиқиши партиямизнинг шаънига мутлақо тўғри келмайди. Зеро, партияни жойларда кенг тарғиб қилиш борасида ҳам маслакдошлар билан доимий ҳамнафасликда яшаш учун ҳам, биринчи навбатда, газета асқотади.

10 йиллигини нишонлаётган «Миллий тикланиш» газетаси таҳририяти олдида турган бундай оғир муаммоларни бартараф этишга қодир деб ўйлайман.

Суҳбатни З. АШУРОВА ёзиб олди.
(«Халқ сўзи» газетасидан олинди)

Тадбиркорга ким, қандай тўсиқ қўймоқда?
Қандай солиқ тизими зарур?
Тадбиркорлик иши нега қалтис?
Тадбиркорга қанча муддатга кредит бериш керак?

КИЧИК БИЗНЕС:

ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ, МУАММОЛАР ВА УЛАРНИНГ ЕЧИМИ

Республикамизда иқтисодий ислоҳотларни янада эркинлаштириш ва чуқурлаштириш жараёнида кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримов Қонунчилик палатаси ва Сенатнинг қўшма мажлисидаги маърузасида «Учинчи муҳим устувор вазифа — кичик бизнес ва фермерликни ривожлантириш борасидаги ишларни чуқурлаштириш ва кўламини кенгайтиришдан иборат», деб таъкидлаб ўтди.

Кичик ва ўрта бизнеснинг ҳозирги ҳолатини таҳлил қилишдан аввал уни қандай хусусиятларга ва афзалликларга эга эканлигини кўриб ўтиш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз.

Биринчидан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи корхоналар йирик корхоналарга нисбатан бозор талабларига тез мослаша оладилар. Иккинчидан, улар мустақил корхона бўлганликлари сабабли ўз фаолиятини юқоридан берилаётган кўрсатма ва буйруқлар асосида бажармайди. Уларнинг фаолиятини бозор қонунлари бошқаради. Учинчидан, бундай корхоналарда меҳнат ва мулк бевосита қўшилади, яъни ўз мулкида, ўз меҳнати билан ишлайди.

Мана шу хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда кичик бизнесни ривожлантиришга катта эътибор берилмоқда.

Ҳозирги кунда республикамизда фаолият юритаётган кичик корхоналар сони 237,5 мингтани ташкил этади. Агар бу кўрсаткични вилоятлар бўйича таҳлил қиладиган бўлсак, энг юқори кўрсаткич Қашқадарё вилоятида кузатилади, яъни бу вилоятда 41,7 мингта кичик корхона фаолият юритмоқда. Бунинг асосий сабаби, вилоят фермер хўжаликлари сонининг кескин ортишидир.

Кичик корхоналарнинг ривожи ўз навбатида иш билан бандлик муаммосини ҳал қилишга маълум даражада таъсир этади.

Ҳозирги кунда кичик тадбиркорлик соҳасида банд бўлганлар сони 6 миллиондан ортиқ кишини ташкил этади. Фақат 2004 йилнинг ўзида 601 минг киши кичик корхоналарга ишга жойлашиш имкониятига эга бўлди.

2004 йилда минг киши ҳисобига фаолият юритаётган кичик тадбиркорлик корхоналарининг ташқи иқтисодий фаолиятидаги улуши ҳам йилдан-йилга ўсиб бормоқда. Ҳозирги кунда кичик тадбиркорлик субъектларини экспортнинг умумий ҳажмидаги улуши 7,3 фоизни ташкил этмоқда. Кичик тадбиркорлик субъектлари экспортнинг товар таркибида пахта толаси (35,0%) машина ва қурилмалар (6,2%), рангли ва қора металлар (0,7%) улуши сезиларли даражада ортди, бу ўз навбатида экспорт тармоқларининг сифат жиҳатидан янгиланганлигини кўрсатмоқда.

Кичик тадбиркорлик субъектларини импортнинг умумий ҳажмидаги улуши 32,7 фоизни ташкил этади. Импорт қилинган маҳсулотларнинг асосий қисми машина ва қурилмалар (44,5%), кимё маҳсулотлари (16,9%), рангли ва қора металлар (8,4%) ҳиссасига тўғри келмоқда.

Республикада қулай макроиқтисодий муҳитнинг шаклланганлиги (инфляциянинг паст даражаси — 3,7%), миллий валюта курсининг барқарорлиги натижасида, кичик тадбиркорликнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши ҳозирги кунга келиб, 35,6 фоизни ташкил этмоқда.

Лекин иқтисоди ривожланган мамлакатларда бу кўрсаткич жуда юқори бўлиб, кичик бизнес корхоналарини бирга қўшиб ҳисоблаганда, улар, масалан АҚШда ялпи ички маҳсулотнинг 80 фоизини, Англия, Канада, Францияда 70 фоизини, Германия, Италия, Японияда 68 фоизини ташкил этмоқда. Натижада бу мамлакатлар иқтисодиёти янада жадал суръатлар билан ривожланиб бормоқда.

Шуни таъкидлаб ўтиш лозимки, республикада тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш бўйича бир қанча қарорлар ва фармонлар қабул қилинишига қарамасдан, бу борада қатор камчиликлар ва муаммолар борлиги кузатишдан яққол кўриниб турибди.

Жойлардаги ўрганишлар шуни кўрсатмоқдаки, тадбиркорлик субъектларининг маблағларини ноқонуний жалб этиш, тадбиркорлик субъектларига қонун талаблари асосида хўжалик бинолари ва ер участкаларини узоқ муддатларда ҳар хил тўсиқлардан ўтгандан кейин ажратиш, уларни соддалаштирилган тартибда рўйхатга олиш тартибини бузиш, расмийлаштириш ишларини пайсалга солиш, тадбиркорларга лицензия ва бошқа рухсатномалар беришда, банклар томонидан кредит ажратиш амалиётида қонунбузарликка йўл қўйиш, ҳисоб рақамидаги маблағлардан эркин фойдалана олмаслик, шунингдек, назорат қилувчи органлар томонидан тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ноқонуний текшириш ҳамда уларни асоссиз маъмурий жавобгарликка ва молиявий жазога тортиш, солиқ ва божхона тўғрисидаги қонунчиликни нотўғри қўллаш ва шартнома интизомига амал қилмаслик ҳолатлари жуда кўплаб содир этилмоқда.

Рўйхатга олингандан кейин тадбиркорларнинг ўз фаолиятини бошлаши жараёни ўрганиб чиқилганда, республика бўйича жами 4672 та қонун бузилиши, шундан 2587 таси ер ажратиш, 484 таси коммуникация тизимларига уланиш ва 1601 таси турли рухсатномалар бериш жараёнида содир этилгани аниқланди (А.Полвон — зода. Тадбиркорлик ҳимояси — тараққиёт кафолати. Ҳаёт ва қонун, №3, 2003 йил, 10 — бет).

Тадбиркорларга айрим фаолият тури учун лицензия (рухсатнома) беришда уларни фаолият юритиши муддатларини чеклаб қўйиш ҳолатлари кўплаб учрамоқда. Ўзбекистон Республикаси — нинг «Айрим фаолият турларини лицензиялаш тўғрисида»ги Қонунига асосан лицензияланадиган фаолият турлари учун тегишли идоралардан лицензиялар олиш мажбурийдир ва уларнинг энг кам муддатлари белгиланмаган, лекин 5 йилдан кам бўлмаган муддатга берилади деб кўрсатилган. Айрим ҳолларда аризада кўрсатилган муддатларда берилиши белгиланган. Лекин савдо фаолияти турлари учун лицензиялар муддати қатъий белгиланмаган бўлса — да, амалда лицензия беришда муддатлар қисқа муддатга белгилаб қўйилмоқда. Тадбиркорлар эса ана шу идораларга қайта — қайта мурожаат этишларига тўғри келмоқда. Муаммони бартараф этиш мақсадида ҳукумат — нинг ушбу соҳага оид ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Шунингдек, ўрганишлар давомида божхона қонунчилиги бўйича ҳам муаммолар аниқланяпти. Чет эл инвесторларига эса имтиёзлар яратишда бир хил ёндошувлар мавжуд эмас. Шу сабабли қонунлардаги мавжуд имтиёзларни чуқур таҳлил қилиб, имтиёз белгилашда аниқ мезонлардан келиб чиқадиган меъёрий ҳужжат қабул қилиш мақсадга мувофиқдир.

Маълумки, солиқ ставкаларининг паст ёки юқори бўлиши ўз навбатида тадбиркорликни ривожлантиришга салбий ёки ижобий таъсир этади. Шуни ҳисобга олган ҳолда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчиларни солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш лозим деб ҳисоблаймиз. Чунки амалда бу соҳадаги солиққа тортиш тизимида айрим камчиликлар мавжуд. Кичик ва ўрта бизнес корхоналарида ишлаб чиқариш ҳажмини узлуксиз кенгайиб боришини хоҳласак, ўз — ўзидан маълумки, уларни рағбатлантириш, яъни уларда бунга бўлган қизиқишни уйғотиш керак.

Агар солиқ ставкаларини ошириб борсак, улардан ишлаб чиқаришни кенгайтиришга қизиқиш сўнади. Чунки ҳар қандай тадбиркорни ҳам у оладиган фойда миқдори қизиқтиради. Шунинг учун тадбиркорлар оладиган даромадларининг суммаси қанчалик юқори бўлса, улардан олинадиган даромад солиғи ставкасини шунчалик пасайтириб бориш керак. Масалан, ҳар ойда 100 минг сўмгача даромад оладиган тадбиркордан 20 фоизи, 1 миллион сўмгача даромад ҳисобидан 10 фоизли, 10 миллион сўмгача бўлган даромад ҳисобидан эса 5 фоизли ставкада солиққа тортилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Биринчидан, бу шароитда тадбиркор ўз даромадини яширишга ҳаракат қилмайди. Иккинчидан, унда ишлаб чиқариш ҳажмини кенгайтириб, юқори даромад олишга қизиқиш пайдо бўлади.

Тадбиркорлик фаолияти қандай соҳада бўлмасин, биринчи навбатда маълум даражадаги "мабланни талаб қилади. Лекин, тадбиркорлик билан шуғулланмоқчи бўлганларнинг ҳаммасида ҳам фаолият юритиш учун етарли маблағ бўлавермайди. Маълумки, бу масалани ижобий ҳал қилишнинг бирдан — бир йўли бу бандан кредит олишдир. Тўғри, бу борада давлат кичик тадбиркорликни қўллаб — қувватлаб турибди. Масалан, 2004 йилнинг ўзида тижорат банклари томонидан кичик тадбиркорлик субъектларига 353,6 млрд. сўм кредит берилди. Афсуски, банк ўз — ўзидан кредит беравермайди. Чунки тадбиркорларнинг гаров сифатидаги етарли мол — мулкка эга эмаслиги ва улар фаолиятининг «қалтислиги»(риск) кредитор — ларнинг осонгина кредит беравермаслигига сабаб бўлади.

Демак, бундан шундай хулосага келиш мумкинки, кишида тадбиркорлик қобилияти бўла туриб, маблағ етишмаслигидан ўзи кўзлаган ишига қўл ура олмайди. Шунинг учун кредит беришда, биринчидан тадбиркорни ўз олдига қўйган бизнес режасини чуқур таҳлил қилиб, унинг ақлзаковатини эътиборга олиб ва унга ишонч билдириб кредит бериш керак. Иккинчидан, унга кредит беришда унинг имкониятларини ўрганган ҳолда иложи борича узоқ муддатга кредит бериш керак. Акс ҳолда тадбиркорликни орзу қилган минглаб кишилар ўз ниятларига ета олмайдилар.

Юқоридагилардан шундай хулоса қилиш мумкинки, кичик ва хусусий тадбиркорликни тез суръатлар билан ривожланишини таъминламасдан барқарор иқтисодий ўсиш ва ижтимоий соҳа муаммоларини ҳал этиш мумкин эмас. Шуни ҳисобга олган ҳолда мамлакатимиз Президенти ҳукумат олдига 2007 йилда кичик бизнес улушини 45 фоизга етказиш вазифасини қўйди. Бунга эришиш учун қуйидагиларни амалга ошириш лозим:

1. Макроиқтисодий ва ишбилармонлик муҳитини янада яхшилаш.

2. Кредит ресурсларини эркин олиш имкониятини яратиш мақсадида банк соҳасидаги ислоҳотларни изчил амалга ошириш.

3. Солиққа тортиш тизимини такомиллаштириш ҳисобига тадбиркорликни рағбатлантириш.

2004 йил 1 январдаги ЎзР Президентининг Фармонига мувофиқ кичик тадбиркорлик субъектлари тоифасига қуйидагилар киради:

— якка тартибда фаолият юритувчи тадбиркорлар;

— микрофирмалар, ишлаб чиқариш тадбиркорлари — ўртача йиллик банд бўлган ишловчилар сони — 20 кишидан кам бўлмаган, хизматлар ва бошқа ноишлаб чиқариш соҳаларида — 10 кишидан кам бўлмаган, улгуржи, чакана ва умумий овқатланишда — 5 кишидан кам бўлмаган;

— кичик корхоналар, тармоқларда банд бўлган ўртача йиллик ишловчилар сони:

енгил, озиқ — овқат, металлни қайта ишлаш, мебел ва қурилиш материаллари тармоғида 100 кишидан кам бўлмаган;

машинасозлик, металлургия, ёқилғи, энергетика ва кимё саноати, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш, қурилиш ва бошқа саноат ишлаб чиқариш соҳаларида — 50 киши;

фан, транспорт, алоқа, хизматлар соҳаси (суғурта компанияларидан ташқари) савдо ва умумий овқатланиш корхоналари ва бошқа ноишлаб чиқариш соҳаларида — 25 киши.

П. АЛИМОВ,
ТДЮИ
«Иқтисодиёт назарияси» кафедрасининг мудири, доцент.

СОҲИЛЛАРНИ БОҒЛОВЧИ КЎПРИК

Ўзбекистоннинг дунё океанларига чиқиши йўлида яна бир қулайлик Ўзбекистоннинг дунё океанларига чиқиши йўлида яна бир қулайлик

Ўзбекистон учун транспорт коммуникацияларини ривожлантириш муҳим аҳамиятга эга. Мамлакатимизда шу кунга қадар мазкур йўналиш бўйича нуфузли халқаро молиявий ташкилотлар иштирокида кенг кўламли ишлар амалга оширилди. Жумладан, шарқу ғарб давлатлари манфаатларига мос келадиган йирик лойиҳалар ишлаб чиқилди.

Биргина трансафғон йўлаги лойиҳасини олайлик. Ўзбекистонни Афғонистон ҳудуди орқали Эрон билан боғлайдиган ушбу лойиҳа нафақат минтақавий, шунингдек, халқаро транспорт коммуникациялари ривожи йўлида катта муваффақият — дир.

2003 йилнинг июнь ойида Теҳронда уч мамлакат — Эрон, Ўзбекистон ва Афғонистон раҳбарлари тарафидан имзоланган трансафғон йўлагини барпо этиш тўғрисидаги битимга мувофиқ, эндиликда Марказий Осиё республикаларининг яна бир йўналиш — жануб бўйлаб жаҳон бозорларига чиқиши тўлиқ таъминланади. Эрондаги мавжуд коммуникация тизимлари эса бунга қулай имконият яратиб беради.

Шу ўринда айтиш жоизки, дунё океанларига тўғридан — тўғри чиқиш имконини бўлмаган Марказий Осиё республикалари учун мазкур йўналиш нафақат иқтисодий, балки геосиёсий аҳамиятга эга.

Маълумки, Эрон шимолдан Марказий Осиё ва Кавказ Республикалари, жанубдан Форс кўрфази ва Уммон денгизи, шарқдан Афғонистон ва Покистон, ғарбдан Европага туташган давлатлар билан чегарадош. Бундай географик жойлашувнинг ўзиёқ Эронни йирик халқаро транзит мақонига айлантириши шубҳасиз эди.

Бугун Эроннинг ўз транзит салоҳияти ва қувватини ошириш йўлида олиб бораётган фаолияти ҳам эътиборга лойиқ. Яқинда Сарахс — Бандар Аббос йўналиши узунлигини қисқартиришга хизмат қиладиган Бофқ — Машҳад темир йўлининг фойдаланишга топширилгани катта воқеа бўлди. Зеро, Бофқ — Машҳад темир йўли минтақада Тажан — Сарахс — Машҳад темир йўлидан кейинги стратегик аҳамиятга эга бўлган йирик лойиҳадир.

Салкам тўрт йил мобайнида барпо этилган Бофқ — Машҳад йўналиши Марказий Осиё республикалари, шу жумладан, Ўзбекистоннинг Форс кўрфази соҳилларига чиқиши учун энг яқин йўл ҳисобланади.

Ўттиз олтита бекатдан иборат Бофқ — Машҳад темир йўлининг ишга туширилиши натижасида жами узунлиги 2431 километр бўлган Сарахс — Бандар Аббос йўналиши 800 километрга қисқарди ва у бугун 1617 километрни ташкил этди. Эндиликда мазкур йўналиш орқали юк ташиш харажатлари ҳам 15 — 20 фоизга қисқаради.

Таъкидлаш ўринлики, биргина 2002 йилда Эрон ҳудуди орқали транзит тартибда ташилган юклар миқдори 4,8 миллион тоннага тенг бўлган эди. Агар маҳкур транзит юкларининг 76 фоизи Сарахс — Бандар Аббос темир йўли ҳиссасига тўғри келганини инобатга олсак, унинг энг фаол йўналиш сифатида эътироф этилиши табиийдир.

Дарҳақиқат, Бофқ — Машҳад йўналиши туфайли Тошкент билан Бандар Аббос орасидаги масофа 800 километрга қисқарди. Бу мамлакатимизнинг дунё океанларига чиқиши йўлида яна бир қулайлик яратилди, дегани.

Саъдиддин САЙИДИСЛОМОВ

Қинғир иш — келтирар ташвиш

«ОСМОНГА УЧГАН» ЕТТИ МИНГ «КЎКИ»

Мамлакатимиздаги мавжуд қонун-қоидага кўра, хориж валютасини сотиш ва сотиб олиш бўйича қатъий тартиб белгиланган. Шунга қарамай айрим фуқароларимиз билиб-билмай тартибни бузишмоқда. Натижада, ноқонуний иш қилиб ўзларига ташвиш орттирмоқдалар. Чунки Бектемир туманида валютага оид жиноятларни аниқлаш ва бартараф этиш борасида қатор тадбирлар олиб борилмоқда. Тошкент шаҳрида яшовчи Раҳматхўжа Машрапхўжаев 7000 АҚШ долларини қонунга хилоф равишда сотганида «қопқон»га тушди. У бир долларни 1082 сўмдан баҳолаб жами 7.574000 сўмни санаб олди. Аммо унинг «операцияси» узоққа чўзилмади. Чет эл валютаси билан ноқонуний савдо-сотиқ қилганлиги учун Раҳматхўжа Машрапхўжаевга нисбатан жиноий иш қўзғатилди. Хуллас, етти минг «кўки» «осмонга учадиган» бўлди.

— Аттанг, бундай бўлишини билмабман, — дея афсуслана-ди энди у.

«Водник» дахасида яшовчи Алексей Сон ўттизга кирган бўлсада, тоғни урса талқон қилади. У раҳбар бўлган «BIKSAL-TEX» хусусий корхонасининг молиявий аҳволи атрофлича ўрганилганида қатор қинғир ишлар очилди. Жумладан, Алексей Сон ҳисоб-рақамдаги пулларни нақдлаштириш мақсадида улгуржи савдо ҳуқуқини берувчи рухсатномани қалбакилаштирган. Пул ўтказиш йўли билан харид қилинган 167287,8 минг сўмлик ёғ-мой маҳсулотларини ҳамда 401537,6 минг сўмлик тамаки маҳсулотини нақд пулга сотиб, савдодан тушган пулларни банкка топширмаган. Оқибатини ақл тарозисига қўймай, фақат чўнтагини ўйлаган Алексей Сон энди пушаймон. Ҳужжатни қалбакилаштиргани, савдо ва хизмат кўрсатиш қоидаларини

бузганлиги учун қонун олдида жавоб беради.

Шунга ўхшаш қонунбузарлик ҳолати бўйича яна бир мисолни келтириш ўринли. Негаки, бундан бошқалар ҳам хулоса чиқаришса деймиз. «MERANDA LVUKS» масъулияти чекланган жамият раҳбари Ҳусаин Ғиёсов ҳам ҳисоб-рақамидаги маблағни нақдлаштирган ҳамда солиқ ва бошқа мажбурий тўловлардан бўйин товлаган. Ҳусаин Ғиёсов улгуржи, чакана ҳамда алкогол маҳсулотлари билан савдо қилиш ҳуқуқини берувчи рухсатномани қалбакилаштирган. Масъулияти чекланган жамиятнинг қисқа даврдаги товар айланмаси 196 268,9 минг сўм бўлишига қарамай туман солиқ инспекциясига ҳисобот топширмаган. Савдо қоидаларини қўпол тарзда бузган. Унинг «фаолияти» атрофлича ўрганилиб, қонуний баҳо берилди. Шу ўринда «MERANDA LVUKS» масъулияти чекланган жамият раҳбари Ҳусаин Ғиёсов ҳам ҳисоб-рақамидаги маблағни нақдлаштирган ҳамда солиқ ва бошқа мажбурий тўловлардан бўйин товлаган. Ҳусаин Ғиёсов улгуржи, чакана ҳамда алкогол маҳсулотлари билан савдо қилиш ҳуқуқини берувчи рухсатномани қалбакилаштирган. Масъулияти чекланган жамиятнинг қисқа даврдаги товар айланмаси 196 268,9 минг сўм бўлишига қарамай туман солиқ инспекциясига ҳисобот топширмаган. Савдо қоидаларини қўпол тарзда бузган. Унинг «фаолияти» атрофлича ўрганилиб, қонуний баҳо берилди. Шу ўринда «MERANDA LVUKS» масъулияти чекланган жамиятга хизмат кўрсатувчи «Ўзуйжойжамғармабанк»нинг Чилонзор бўлими бошқарувчиси Алишер Обидов ва банк бош ҳисобчиси Алиса Миндияноваларнинг ўз вазифаларига совуққонлик билан қараганликларини айтиб ўтиш лозим. Бу икки масъул шахс корхонанинг устав жамғармасига белгиланган миқдордаги пул маблағи (ҳукумат қарорида кўзда тутилган) қўйилмаганлигига қарамасдан, устига устак савдони амалга ошириш ҳуқуқини берувчи рухсатномани нотариус томонидан тасдиқланмаган қалбаки нусхаси билан Ҳусаин Ғиёсовга ноқонуний ишларини амалга ошириш учун шароит яратиб берганликлари учун уларга нисбатан ҳам иш очилди.

Қисқадан ҳисса шуки, пул топаман, дея ҳужжатларни қалбакилаштириш, қонунга зид ҳолда хориж валютасини сотиш, савдо қоидаларини бузиб, нақд пулни чўнтакка уришнинг охири яхшилик билан тугамайди. Юқорида баён этилган ҳолатлар бошқаларга ҳам сабоқ бўлса ажабмас.

Руслан ВИШНЯКОВ,
Бектемир туман прокуратураси ҳузуридаги солиқ ва валютага оид жиноятларга қарши курашиш бўлим бошлиғи

Илм қудрати

БИР СИЁСИЙ ҚОТИЛЛИК ТАРИХИ

(Номаълумликдан маълумликка)

Буюк ватанпарвар Маҳмудхўжа Беҳбудий ҳазратлари ҳақида ҳар қанча ёзса, гапирса шунча оз. Чунки унинг ижтимоий-адабий фаолияти кўлами ниҳоятда катта. Аммо унинг қисматига ҳар ким ўз тушунчасидан келиб чиққан ҳолда ёндошади. Ўтган замоннинг чучмал ҳолвасининг таъми ҳали айрим кишилар танглайидан, тилидан кетгани йўқ. Юз йиллар мобайнида ахборот биқиқлигида яшаганлардан бошқа нарсани талаб қилиш қийин ҳамда ноўрин. Сабаби, буюк Абул Аъло ал-Мааррий «миллат нақадар маккор ва бузуқ одамга таъзим қилар, ўлгандан кейин қабрининг тупроғини кўзларига сурма этар», дейди. Ленин ва ленинчилар фаолияти бунга яққол далил.

Шўролар тузумининг шиорлар, ҳайқириқлар, дабдабалари тўсиб қўйган пардалар олиниб, махфий ҳужжатхоналарга назар солинса, улар доҳийсининг барча ошкора тарзда тарқатилган маданият ва санъат ҳақидаги китобини яхшилаб варақлаб чиқилса, ҳақиқатни англаш қийин эмас.

Маҳмудхўжа Беҳбудий ҳаёти ва ижодий фаолияти ўрганила бошланганига кўп бўлгани йўқ. Шунга қарамай бир қатор олимлар анчагина ишларни амалга оширдилар. Аммо барибир, Беҳбудийнинг таржимаи ҳоли, шаҳид кетиш сабаблари, илмий-публицистик фаолияти ўрганилишга, тўлдиришга, «Танланган асарлар»ини янги топилган мақолалари билан бойитилган ҳолда қайта нашр этилишига муҳтожлик сезилмоқда.

Маҳмудхўжа Беҳбудийнинг туғилган йили яқин-яқинлардан бери 1875 йил деб кўрсатилмоқда. Ҳақиқатда ҳам шундайми? Бизнинг назаримизда, бу сана унча тўғри эмасга ўхшайди.

Маълумки, ўтган аср бошларида фуқароларнинг паспорт олиши шарт бўлмаган. Ҳатто бирон-бир сабаб билан паспорт олганларнинг ҳужжатларида ёши кўрсатилгану йили йўқ. Аммо хорижий давлатларга чиқаётган кишиларнинг паспорти ва шахсий варақаларида ёши, туғилган йилидан ташқари, бўйи, ранги, кўз тузилиши, сочининг рангигача ёзилган. Агентура маълумотномаларида ҳам ушбу талабларга жавоблар учраб туради.

Туркистоннинг илғор зиёлилари ортидан доимий кузатув олиб борган чор ҳукуматининг махфий хизмати томонидан Беҳбудийга ҳам махсус бир киши бириктирилган эди. Айғоқчи маълумотини қайта-қайта текширувдан ўтказган. Туркистон туман махфий бўлими (ТРОО) 1912 йил 25 октябрда «Самарқанд» газетасининг ношири ва муҳаррирининг шахси ва оиласига тааллуқли маълумотларни бериш ҳақида Самарқанд шаҳар полиция маҳкамасига махфий хат йўллайди. Маҳкама бошлиғи Туркистон туман махфий бўлимига «Мутлақо махфий» рукни остида 1913 йил 7 ноябрда қуйидаги маълумотни йўллайди: «Уведамляю, что редактор-издатель мусульманской газеты «Самарканд» (с1 7 сентября не издается) Махмудходжа Бехбудий, 41 года местный уроженец, кв.Фани, туземная часть Самарканда, проживает в русской части, женат на туземке. Шарафат-35 лет, имеет детей, синовья Масъуд-12 лет...» (фарзандлари номи ва ёши санаб ўтилади, Ўзб.М.Д.А. 461-фонд материалларига қаралсин).

Агар ушбу саналарга эътибор берилса, М.Беҳбудий 1873, ўғли Масъуд 1897 йилда таваллуд топганлиги маълум бўлади. Ҳожи Муъин «Муфти Маҳмудхўжа Беҳбудий ҳазратлари ким эди?» (Меҳнаткашлар товуши, 1920 йил 8 апрел) мақоласида «Беҳбудий афанди 1291 ҳижрий зулҳижжа ойининг ўнинда охшом (1873 милодий ҳамал ойиға мутлақ) Самарқандда Беҳбудхўжа хатиб талабидан дунёға келиб» деб ёзади. Беҳбудийнинг қизи Парвин (Сурайё) Беҳбудий (1970 йил, 17 октябрда С.Қосимовга берган маълумотномасида): «Маҳмудхўжа Беҳбудий 1873 йилда Самарқанд шаҳридаги Ёмини маҳалласида қори оиласида дунёга келди... У 24 ёшда уйланган. Унинг тўрт фарзанди-уч ўғил, бир қизи бор эди. Катта ўғли Масъуд 1897 йилда...туғилган» дейди (Қаранг: Ҳ.Саидов, «Маърифат либосидаги озодлик», Тошкент, 2000 йил, 149-бет). «Известие ТурЦИК» ва бошқа нашрлар ҳам шу санани, яъни 1873 йилни тасдиқлайди (В.Цибульскийнинг мусулмон йил ҳисобига оид жадвалида ҳам 1291 ҳижрий йили 1873 ва 1874 йилларга тўғри келади. Ҳижрийни милодийга айлантириш тўғрисидаги формулага солинганда ҳам 1291 ҳижрий 1873 йилга тўғри келиши аниқланди).

Демак, Маҳмудхўжа Беҳбудий айрим адабиётларда кўрсатилганига қарши ўлароқ 1875 йилда эмас, балки 1873 йилнинг март ойи охирларида дунёга келган. Шу боис унинг таваллуд йилини 1873 деб белгилаш илмий жиҳатдан тўғрироқдир. Яна бир масала. Анчадан буён матбуот саҳифаларида М.Беҳбудийнинг ўлими ҳақида ҳам турли шубҳа ва баҳслар кўриниб турибди. Беҳбудийнинг таржимаи ҳолига мурожаат қилган кишиларнинг аксарияти Ҳожи Муъин ибн Шукрулло мақолаларига суянадилар. Айримлар хорижий муҳожирот матбуоти материалларига амал қиладилар. Шу боис М.Беҳбудийни Бухоро амири ўлдирганми ёки шўро ҳукумати ижрочими, деган саволлар ҳам майдонга чиқди. Масалани шу жойда тўхтатиб, айрим масалаларни ойдинлаштириб олайлик. XX аср бошларида ўзига хос сиёсий куч сифатида бўй кўрсатган ёш бухороликларнинг намояндалари Фитрат, Ф.Хўжаев, М.Мансуров, М.Бурҳонов, А.Мунзим, П.Усмонхўжаев ва бошқалар, гарчи рус маъмурияти назарида унчалик уюшмаган, бир оз заиф аммо истиқболли жамоа ҳисобланса-да, амирликнинг душманига айланиб улгурган эдилар. Сабаби, тадқиқотчи Е.Федоровни ҳайратга солган бухоролик қадимчилар ҳукумат арбоблари орасида «бугун усули жадидга йўл берилса, эртага улар амирни тахтдан йиқитадилар», деган фикрни тарқатиб, душман қиёфасини шакллантириб қўйган эдилар. Бухоро инқилобидан сўнг шўро тадқиқотчиси бу сўзларни эслаб, «ҳайрон қоладиган башорат», деб ҳайратланган эди.

Ана шу ҳайратлантирувчи куч 1917-1920 йилларда икки ўт-чор ва шўро сиёсий агентлиги ва Амир Олимхон ҳукумати орасида қолдилар.

Маҳаллий аҳолининг орасидан етишиб чиққан сиёсий арбоблар ҳар икки томон ижтимоий-сиёсий тузумини қабул қила олмас эдилар. Шу билан бирга ўринсиз қон тўкилишини ҳам истамас эдилар. Амир вазиятни юмшатиш учун айрим кишиларнинг таъсири остида Бухорони Русия тобелигидан қутулиши ва мустақил давлат бўлишини истаб, 1918 йилда «Версал конференцияси»га Бухорони мустақил давлат сифатида тан олинишини сўраб мактуб йўллайди (Ўзб.М.ДА ф 126. р1. иш 1447).

Аммо амир ва аъёнлари Русиянинг Бухородаги сиёсий агентлиги (яъни элчилари) Миллер, Введенский, Аксельродсиз бирон мустақил иш қила олмайдилар.

Амир гўё ўзича бир тадбир қўллагандек бўлиб Ленин, Троцкий ҳузурига «генерал Маҳдихон, Ҳожи Жўрабек тўқсоба, Ғайбулло Хўжа, Хожи Мирзо, Мирза Наврўзбей яна бир нафар бошқа киши»дан иборат ҳайъатни Москвага юборади. Аммо жўнатган элчилари манзилга ета олмай қайтадилар.

Амир сиёсатсиз киши бўлгани учун гоҳ сиёсий агентлар, гоҳ қушбеги ва қозилар қўлида ўйинчоқ эди. Шу боис Бухоронинг ўзида вояга етган сиёсий кучларнинг кўлам ва истиқболини, шўролар ҳукуматининг спекулятив тафаккурининг фаҳмига етмас эди. Ортиқча ғурур ва манманлик туфайли ислоҳот фойдасини ҳам, мамлакатнинг мустақиллигига тажовуз тайёрланаётганини кўриб турса-да, ўзини ниҳоятда лоқайд ҳолда ушлаб турар, амирликнинг барча кулфатида ёшларни айбдор ҳисоблар эди.

Амирликнинг сиёсий, ижтимоий-маданий таназзул ҳолатидаги бошқарув тизимидан мамнун бўлган аъёнлар, қози-ю қуззотлар, қадимчилар ўз шахсий бойликларини кўпайтириш учун фойдаланаётганлари туфайли ёшларга қарши эдилар. Шу боис ёшлар билан амир ўртасидаги раҳнани иложи борича катталаштиришга интилиб, ислоҳотларга йўл бермасликка уринар эдилар.

Бу вазиятни чор ҳукуматининг сиёсий агентлари Миллер ва Введенский янада чуқурлаштириш пайида бўлдилар. Улар ўзларини икки томон манфаатини баробар яхшилашга ҳаракат қилаётгандек кўрсатишар, аслида қилаётган ишлари икки томонни гиж-гижлашдан ўзга нарса эмас эди.

Бухоро ҳукумат арбоблари ҳам, шахсан амирнинг ўзи ҳам ёшлар вакиллари билан юзма-юз ўтириб, ошкора, мамлакат истиқболи нуқтаи назаридан фикр алмашиш лозимлигини ўйлаб кўрган эмас.

Жамоатчиликни тинчитиш, ўз кўнглидаги хавфни йўқотиш учун Миллер воситасида 1917 йил 7 апрелда Бухородаги «Раҳимхоний» меҳмонхонасида Бухоро ёшларининг вакиллари билан учрашувга розилик олинади. Амир учрашувга келгач, Миллер билан кўришган ҳолда Қози Ҳайдар ва Маҳмудхўжа Беҳбудий билан кўришмайди (Бу ҳақда Беҳбудийнинг ўзи «Ҳуррият» газетасида ёзган. С.Айний ҳам «Бухоро жаллодлари» асарида гапириб ўтади. Амир, Беҳбудийнинг Коғон ва Бухородаги фаолиятидан Миллер орқали хабардор эди).

Амир бу билан ёшларга, хусусан, уларнинг маънавий раҳнамоси Беҳбудийга нисбатан душманлик аломатини намойиш этади. Бу амир ва сафдошлари: «давлат бизнинг қўлимиздами-биз ҳақмиз», деган ибтидоий ақида эгаси эканига далил эди. Афсуски, ушбу учрашувда Бухоро ҳукумати масалани осон ҳал қилишни ўйлаб ҳақиқий душман кимлигини фарқлай олмади. Оқибатда амортат ёшларни барча ғавғоларга айбдор деб топди. Ёшлар намойишидан сўнг жадидлардан бир неча минг кишининг ўлдирилишига ҳам шу сабаб эди.

Бухоро давлатини, халқини икки қутбга бўлиб ташлаган Русия ўзининг тажовузкор сиёсатини шўролар ҳукумати тимсолида пардаламай қўйди. Туркистон ҳукумати Бухоро ишлари бўйича коллегия аъзоси М.А.Преображенский «маслаҳати» туфайли ёшлар воситасида Бухорони бир ҳамлада забт этмоқчи бўлди. Аммо енгилгач, алами ичида қолди. Бироқ ёшлар ва уларнинг намояндаларига нисбатан амир ва аъёнларининг қаҳр-ғазабини кучайтиришга эришди. Бу Русия ваколатли вакилларининг биринчи иши эмас. Мулла Қамар фитнаси, 1917 йил 14 апрелда Миллер раҳнамолигида 12 нафар ёшларни Раҳимхон меҳмонхонасида секингина йўқ қилишга уриниш фитнасини эслаш кифоя.

Хўш, энди Беҳбудийга амир қарши экан, шўро нега айбдор бўлсин, деган савол туғилиши табиий. Гап шундаки, шўролар ҳукумати қанча сиёсий-ҳарбий ишларни олиб бормасин, унинг оқибатлари Туркистон халқини маънавий-диний таҳқирлаш ва елкасига оғир юк бўлиб тушар эди. Шу боис миллий зиёлиларнинг ташкилотлари жим тура олмас эдилар...

Энди яна Колесов воқеасига қайтайлик. Колесов амирлик билан сулҳ тузиш, амир аскарларини қуролсизлантириш учун рус, татар ва бошқалардан иборат 21 нафар қуролланган кишиларни шаҳарга юборади. Буларнинг аксарияти

амир одамлари томонидан ўлдирилади. Фақат бир-икки киши қутулади. С.Айнийнинг сўзича «Бир киши қочиб келиб, Колесовга бўлган воқеани маълум қилади» (С.Айний. Асарлар. 1 том. 94 б. 1963 й). Хўш, бу қочиб қутулган ким эди? Ф.Хўжаевнинг маълумотига қараганда «ҳайъатнинг раиси ўртоқ Уткин» эди («Ф.Хўжаев, 100» 1997 й. 130 б). Бу воқеани эслашимиздан мақсад шуки, нозиктаъб олим Н.Каримов хорижда нашр этилган «Миллий Туркистон» мажмуасига суяниб, Уткин Беҳбудий ва шерикларини тутиб берган киши эканлигини айтиб ўтади. Лекин гап Уткинда эмас. У бўлмаса, бошқаси бўлиши табиий. Муҳими шундаки, ҳокимият ва сиёсат Колесовлар, Тоболинлар, Уткинлар, Аксельродлар қўлида эди. Туркистон ҳукумати маҳаллий аҳоли талаби билан ҳисоблашмай, Масков кўрсатмаси билан (ҳатто унга бўйсунмай, Г.Чичериннинг Туркистон ташқи ишлар вазирига мактубини ва ниҳоят Туркистон ташқи ишлар министрлигини бекор қилинишини эслаш кифоя) иш олиб боришлари оқибатида Қўқон шаҳрида Туркистон мухторияти эълон қилинди. Ёш жумҳурият сабийлик давридаёқ сабабсиз қонга ботирилди. Бу мудҳиш воқеанинг гувоҳи бўлган шоир Чўлпоннинг:

«Қипқизил қон бўлиб кунлар ботадур,
Ёмон ҳидга тўлиб тонглар отадур» байти билан бошланувчи шеъри эл оғзида достон бўлган эди, ўша пайтда. Мухториятни вайрон қилган, халқни қирган поручик Перфильев эса одил суд олдида жавоб бериш ўрнига Туркистон совет ҳукумати томонидан жазоланмасдан ўз ватанига юборилди. Бу воқеа Туркистон матбуотида таажжуб ва афсус билан қайд этилди, барча зиёлиларда эътироз уйғотди.

Маҳмудхўжа Беҳбудий «Миллий иттиҳод» ташкилотининг раҳбарларидан бири сифатида Туркистон Мухтор Республикасининг барпо этилишида фаол иштирок этди. Президиум аъзоси сифатида қизғин иш олиб борди. Шу сабабли қонли воқеалар гувоҳи бўлди. Бундан ташқари давлат раҳбар ташкилотларига маҳаллий кишиларни яқинлаштирмаслик, муҳожиратга (Русиядан кўчиб келиш) кенг йўл бериш, Осипов воқеаси маҳаллий халқнинг ҳақ - ҳуқуқи қоғозда бору амалда йўқ эканлигини кўрсатиб қўйди. Беҳбудий бу воқеалардан кейин жуда ғамгин бўлиб қолди. «Миллий иттиҳод» ташкилотининг йўли тўғри эканлигига ишонч ҳосил қилди. Ҳожи Муъин «Осипов воқеасидан сўнгра Самарқандға кўп талон-тарожлар бошланди, ноҳақ ҳибслар кўпайди, катта тазминотларға халқ тахаййул қила олмасдан ер ва юртларини ташлаб қочдилар. Маориф иши тазйиқға тушди. Халқнинг ҳиссиёти дунияси таҳқир қилинди. «Бу ишларга бирон чора топаюрманми» деб Маҳмудхўжа 1919 йил феврал ойинда Тошкандға борди. Лекин бу сафариндан ҳеч бир натижа қўлға киргиза олмади» («Меҳнаткашлар товуши». 1920 йил, 8 апрел), дейди. Садриддин Айний эса «1919» феврал ойида Тошкентга бориб қайтди. Мактаб программа ва Тошкентдаги илмий ҳоллар билан Самарқанд муаллимларини таништирмоқ учун муаллимлар мажлисини чақиришга буюрди. Лекин ўз ҳолатининг хилофинча ушбу мажлисға келмади. Шундан кейин кўчада кўрушиб, мазкур мажлисға нима сабабдан келмағанини, иккинчи мажлис учун қайси кун тайинланса кела олишини сўрадим. «Ҳозир бир оз хастаман, кайфим ва фурсатим бўлса хабар бераман», деди. Мана бу охирги кўришишимиз бўлди...», деб ёзади(«Зарафшон», 1922 йил,25 март). Ҳожи Муъин юқоридаги мақоласида Айнийнинг фикрини янада тўлдириб «Шундан сўнгра ҳеч бир кишиға онглатмасдан, маслакдош ва фикрдошлари Мулла Мардонқули Шоҳмуҳаммад ўғли, Муҳаммадқули Ўринбой ўғли билан 25 нчи март ойинда 1919 йил асрорангиз бир суратда Самарқанддин ғойиб бўлди», (биз чиздик - С.А) дейди.

Баҳслар, тадқиқотлар, фаразлар

1919 йил феврал-март ойларига оид Туркистон ҳукуматининг қайд ҳужжатларида Беҳбудий номини учрата олмадик (балки махсус рўйхатларда бордир). Аммо 1919 йил феврал ойида Тошкентда «Миллий иттиҳод»нинг йиғилиши бўлиб ўтади. Бу йиғилишда «Уламо» жамияти ва иттиҳодчилар номидан Туркияга борган Садриддинхон, шериклари Нуриддинбек Худоёрхонов, Ғози Олим Юнусов қуруқ қайтганлари таъкидланади. Шундан кейин Туркияга вакил юбориш масаласи қайта кўрилади. Мунавварқори Абдурашидхонов 1929 йил 24 декабр хотираларида «6. Садрхонлар Истанбулда ҳеч нарса ишлай олмасдан қуруқ қўл билан қайтқонларидан сўнгра, Зиёбек Туркияға аввалғи вазифалар ила кучлироқ бир ҳайъат юбориш масаласини қўзғотди. Бу ҳайъатға Тошканддан Убайдулла Хўжа, Саид Носир, Самарқанддан Беҳбудий, Мардонқул ва яна бир киши кирғон эди. Сўнгғисининг исми хотирамда йўқ. Булардан самарқандлик уч киши Бухоро амири номидан ўлдирилди», дейди (биз чиздик - С.А).

Демак, Беҳбудий, Мардонқули Шомуҳаммад ўғли, Муҳаммадқули Ўринбой ўғли - эски қадрдонлари билан Туркияга ташкилот топшириғига кўра ҳамшаҳарлари учун сездирмайгина йўлга тушган эди. Лекин унинг йўли инқилоб бўлиб ётган Туркияга эдими, йўқ, бу масалага Аҳмад Заки Валидий Тўғон қуйидагича ойдинлик киритади: «Туркистон «Муассислар мажлиси» тўплама қўмитаси номила бир ташаккул вужуда эттирарак, бунун адина 21 субат (феврал) 1919да Париждаги «Версал сулҳ конгреси»на Русияда умуммамлакат тарафиндан танилмиш бир ҳукумат мавжуд ўлмадигиндан Туркистонда яшаян қавмларни кенди истеклари Руссияда демократ федератив жумҳурият черчевесинда ҳур ўларак изҳор эда билмалари таъмин эдилсин» дея бир радио-телеграф гўндурдилар», деб ёзади. Бинобарин, «Версал сулҳ конгресси»га учрашиш, имконият туғилса инглизлар билан мулоқотта киришиш, ҳатто айрим манбаларга кўра Швейцарияда ўтадиган мусулмон халқлари анжуманида иштирок этиш ҳам Беҳбудий ва сафдошлари зиммасида эди. Валидий яна ёзади: «Зикри гечен Самарқандли Маҳмудхўжа Беҳбудий, Козимбейнинг дедигина гўра дўғридан-дўғруя ингилизлере анлашмак азминда иди. Биз-да, у замон «Русия муассисон мажлиси» аъзолари тарафиндан Оврупоя гўндирилен ҳайъат ичинда Туркистон, Казакстан ва Башкирдистан тарафиндан Боку йўлила Чўкай оглу Мустафайи гўндирдик» («Бугунги туркили Туркистон ва яқин тарихи», Истанбул, 1981й, 376, 481 б.б.).

Ушбу далиллардан кўриниб турибдики, Беҳбудий ўз шериклари билан Бокуда Саид Носир Миржалилов, Убайдулла Хўжаев билан учрашиб, Туркияга, ундан Парижга йўл олиши керак эди. Бу сафар, унинг мақсади шўро ҳукумати манфаатига зид ва улар учун номаълум эди. Шу боис «Миллий иттиҳод» ҳамда Туркистон муассислар мажлиси «ташкилий қўмитаси»нинг барча ишларидан хабардор бўлишни истаган Сиёсий бошқарма ўз одамларини ҳар бир миллий зиёлий орқасидан қўйиб, маълумот тўплаши, зарур бўлса, йўқ қилишни топширгани изоҳга муҳтож эмас. Акс ҳолда Беҳбудийнинг шериклари орасида Наим афанди деган шахс тилга олиниб, кейин мутлақо унутилмас эди. Агар, биз, Беҳбудий ва Саид Носир Миржалиловнинг ташкилот топшириғига мувофиқ Бокуда учрашмоғи кераклигини эътиборда тутсак, у ҳолда шерикларининг вақтида етиб келмаганидан хавотирга тушган С.Миржалилов Беҳбудийни суриштиришга киришган. Боку - Тошкент - Самарқанд ўзаро алоқа боғлагандан кейингина Беҳбудий ва шерикларини қидиришга ҳаракат бошланган. Бизнинг назаримизда Беҳбудийнинг Боку педагогика билим юртида ўқиётган ўғли Маъсудхўжа ҳам хабар топиб, зудлик билан Самарқандга қайтиб, отасини топиб бериш ҳақида Туркистон ҳукуматига тожик тилида ариза берган. (Юқоридаги ҳужжат) Чамаси, Ҳожи Муъин, С.Айний ва бошқалар Беҳбудий, шериклари сирли йўқолганини Маъсудхўжадан эшитишган. Унгача «Иштирокиюн» газетасида «И.М.» имзоси билан босилган «Беҳбудий афанди Қофқозда экан» деган сохта хабарга ишониб юришган кўринади.

Бироқ Бокуда С.Миржалилов билан кўришган Темирхон ким? У С.Миржалиловни қаердан танийди? Учрашув қайси тарзда ўтган. У қандай қилиб воқеадан хабар топди. Ана шу саволларнинг ўзиёқ барча сиёсий дасисаларнинг режиссёри ким эканлигини маълум қилади-қўяди. Ҳожи Муъин Беҳбудий асрорангиз ғойиб бўлгандан кейин «Меҳнаткашлар товуши» газетасида (1919 йил 23 апрел) босилган «Қадрношунослик» мақоласида «Самарқанд ёшлари ўз миллатина 25 йил хидмат этган муҳтарам Маҳмудхўжа ила онинг рафиқларини золим Бухоро ҳукуматининг қўлидан қутқариб олмоқ ёки аларнинг бор-йўқларидан хабардор бўлмоқ учун ҳаракат этмадилар ва этмайлар» деб афсус чекади. Ёшларни Беҳбудийни қутқаришга чорлайди.

Маҳаллий зиёлиларнинг ҳатти-ҳаракатидан сўнг «бировнинг ишига қўли саратонда исибди» деганларидай Русия ва Туркистон шўро ҳукуматининг Янги Бухородаги ваколатли вакили Печников қушбеги Усмонбек бий Девонбеги номига (бевосита амир номига эмас) 1919 йил 10 июл, № 2565; 1919 йил 4 август, № 2754; 1919 йил 14 август, №3004 рақамли хатлар билан Беҳбудий ва шериклари ҳақида маълумот бериш ҳақида мурожаат қилади:

«РСФСР
Полномочный представитель Российской и Туркестанской
Республик в Бухаре
14 августа 1946 г. № 3004
Г. Новая Бухара
Достопочтенный Кушбеги
Осмонбек бию Диванбеги

По дружбе прошу Вас, достопочтенный Кушбеги сделать распоряжение о скорейшем доставлении мне сведений о причинах ареста Бехбудий о чем я просил Васъ 4 всего августа за № 2754 Желаю Вам здоровья и милостей Его Височество Эмира Полномочный представитель в Бухарском ханстве

За управляющего канцелярией».ЎзМДА, Ф. 126, р1иш. 2004.)

Усмонбек бий Девонбеги Русия ва Туркистон республикасининг Коғондаги ваколатли вакилига 1337 ҳижрий, 21 зулқаъда, № 775 (17 август 1919 йил) рақамли хатида «Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мулло Муҳаммадқули Ўринбоев ва Мардонқули Шоҳмуҳаммадов-Самарқанд вилояти фуқароларини Қарши вилояти ҳокими уларни гуноҳкор қилиб ҳибс этибдур, шулар ҳақида маълумот бериш сўралибдур. Ушбу уч киши Самарқанд чегарасидан ўтгандан кейин қоровуллар ушлаб, олиб келганлар ва мақсадлари суриштирилганда, улар ҳаж зиёрати учун кетаётганларини айтишган. Буларнинг тўғрисида жаноб олийга хабар қилинганда у зоти олий марҳамат қилиб, сафарни давом эттиришга ижозат бердилар». Улар ҳибсдан озод қилинганлар. Ҳоким уларни даҳл ва ҳибс этмаганини маълум қилди, деган мазмунда жавоб қайтаради (Ўзб.МДА. Ф 126.р.1. иш № 2004).

Қаранг: 25 мартда сирли ғойиб бўлиб, Қарши ҳудудида ҳибс қилинган уч зиёли, номдор киши ҳақидаги маълумотлар 1919 йил, 23 апрелда ошкор бўлиб қарийб орадан беш ойча вақт ўтгандан сўнг 1919 йил 17 августда тафтиш қилиняпти ва авваллари сиёсий агентликнинг заррача талабидан қўрқадиган ва ўз ҳудудида эркин тафтиш ўтказишга лом-мим демай рухсат берадиган амирлик узоқ муддатдан кейин жавоб беришни лозим топган. Бу ғайритабиий ҳолат эмасми?

Орадан уч йилча вақт ўтгандан кейин «Туркистон Телеграф Агентлиги» ундан «Известия ТурЦИК» (1922 й. 31 март) газетаси Беҳбудий уч нафар шериги билан Бокуга кетаётгани, Шаҳрисабзда қўлга олингани, Қаршида Тоғайбек томонидан ғайриинсоний қийноқларга солинганини ёзиши ҳам ҳайрон қоладиган факт эмасми? Ахир Усмонбек бийнинг хатида Шаҳрисабз ҳақида ҳеч гап йўқ-ку? «Т.Т.А.» ва «Известия» газеталари Боку ва Шаҳрисабз ҳақидаги гапларни қаердан олди экан.

Энди, Беҳбудий ва шерикларининг тақдирига тўхталсак. Қарши чегарасида қўлга олинган Беҳбудий ва шериклари ҳақидаги маълумот амирга етказилади. Амир шариат фатвосига топширади. Тўрахўжа нақиб ва шериклари Беҳбудий ва сафдошларини ўлимга ҳукм қилади (қаранг: «Тарихи Нофеъий»).

Орадан икки йил ўтгач, Ҳожи Муъин ибн Шукруллонинг «Меҳнаткашлар товуши», «Зарафшон» газеталарида босилган мақолаларга нисбатан анча батафсил мақоласи (1922 йилда) «Инқилоб» журналида чоп этилади ва Беҳбудийнинг васияти илова қилинади. 1920 йил 27 сентябрда эса Самарқанд маориф ва маданият ташкилотининг ташаббуси билан Фавқулодда йиғилиш чақирилиб, беш кишидан иборат терговь комиссияси тайинланади. Комиссиянинг бир аъзоси нақд ГПУнинг одами эди. Хотира комиссияси билан терговь комиссиясининг аъзолари ўртасида тафовут катта эди. Аммо ҳар икки комиссиянинг иши самара бермайди...

Энди, Ҳожи Муъин келтирган васият воқеаларига эътибор қаратайлик. «Васият»ни Ҳожимурод Худойберди ўғли 1921 йилда келтирган. Барча воқеалар ана шу хабар атрофида айланади. Ҳожи Муъиннинг ўзи ёзган мақолаларида бир оз ғалатлик бор. Масалан, «Инқилоб»да босилган мақоласида «Беҳбудий афанди 1919 йил 25 мартда йўлдошлари Мардонқули Шомаҳмуд ўғли ва Муҳаммадқули Ўринбой ўғиллари билан Самарқанддан Бухоро тупроғига ўткан...» деса, «Зарафшон» (25 март 1923й) да босилган мақоласида: «Беҳбудий афанди 1919 йил 25 мартда шаҳид қилинди» деб ёзади. Васиятни топширган кишининг номи Аҳмад деб аталган (Ҳамза Ҳакимзода Бойаҳмад дейди). Энди «Васиятнома»га эътибор берайлик. Унда Беҳбудий: «Биз икки ойдан бери Бухоро шаҳарларида банди бўлиб юриб, охир ўн кундан бери бир ерда (Қарши шаҳрида) бу золимларнинг қўлиға тушиб банди бўлдик», дейди. Демак, Беҳбудий шериклари билан 1919 йил 25 мартда ўлдирилган эмас, балки қўлга тушган ва икки ой ўн кун азобда юрган. Бинобарин, Русия ва Туркистон Республикасининг ваколатли вакили Печников Усмонбек бийга мурожаат қилганда Беҳбудий ва йўлдошлари ҳали тирик бўлган.

(Ҳожимурод Худойберди ўғли эса Ҳамза ва Ҳожи Муъин маълумотига қараганда Қарши шаҳрида 6-7 ой хизмат қилган. Ўз-ўзидан савол туғилади: наҳотки, шунча ой мобайнида ундан аниқроқ маълумот тўплаб бўлмаса? Негадир Содиқжоннинг шаҳид кетган куни Ҳамзада 1920 йил 31 декабр, Ҳожи Муъинда 21 декабр. Қай бири тўғри. Умуман Содиқжон деган маҳрамнинг ўзи бўлганми?!)

Бундан ташқари ваколатли вакил қушбегига 1919 йил 12 ва 26 апрелда (1358 ва 1807 рақамли хатлар) сиёсий муҳожирларни айри бошлаш ҳақида ҳам мактуб йўллаган (Ўша ҳужжат).

Девонбеги ваколатли вакилнинг талабига талаб билан жавоб қайтаради. Гап шундаки, Колесов воқеаси туфайли Янги Бухоро (Коғон) аҳолиси ҳам кўп жабр чекади, ҳатто Бухоро ёшларининг намояндаларидан бўлган Иноятилло Бахшиллахоновнинг акаси ҳам шубҳа билан ўлдирилади. И.Бахшиллахонов Туркистон ҳукумати ёрдамида акаси ҳақ-ҳуқуқини ҳимоя қилиб, унинг мулкини қайтарилишини амирликдан талаб қилади. Туркистон ҳукумати жабр чеккан руслар учун ҳам товон тўлашни лозим топади.

Товон тўлашдан қутулиш учун амирлик Колесов воқеасига сабабчи бўлган жадидларни тутиб беришни шарт қилиб қўяди. Усмонбек қушбеги (1919 йил, 4 май) 584 рақамли нотасида Бухоройи шарифдаги аҳолининг қони тўкилишига сабабчи бўлган жадид жамоаси Бухородан хорижда, Туркистоннинг Самарқанд ва Тошкент шаҳарларидаги аскарлар орасида паноҳ топганларини, уларни, яъни Муҳиддин Мансуров ва фарзандлари, Файзуллахўжа Убайдуллахўжа, Мирзо Абдулвоҳид Мунзим, Муҳаммаджон Махдум, Абдурауф Фитрат, Муҳсин Махзум, Исоқ Оқдоров, Иноятилло Бахшиллахонов, Муъин Махзум Муҳаммад Амин, Шерали, Муҳаммад Ҳасан, Жобир Файзуллаев ва бошқаларнинг (жами юз кишини) Туркистонда яшаши байналмилал қонунларга ҳам, шариатга ҳам тўғри келмаслигини, улар тезда топширилишини талаб қилади (Ўзб.МДА. Ф 126. р1. иш 1146).

Аниқки, Русия ва Туркистон ҳукумати бу талабни бажармайди ва ҳибсдаги уч нафар ўз фуқаросини озод қилиш учун ўзга чора-тадбирларни ҳам изламайди. Оқибатда шўро ҳукуматининг дасисасига илинган Бухоро ҳукумати Беҳбудий ва шерикларини бегуноҳ қатл этади.

Шўро ҳукуматининг дасисасини яна бир факт тасдиқлайди. «Миллий иттиҳод»нинг Самарқанд бўлими аъзоси Акобир Шомансуров Беҳбудий ўлими сабаблари билан жиддий шуғулланган шекилли, уни қўрқитиб қўйиш учун 1919 йилда қамоққа олиниб, иши судга топширилади. Аммо халқнинг кескин норозилиги туфайли озод қилинади. 1920 йилда Беҳбудий ва шериклари шаҳодатининг йиллигига атаб ўтказилган оммавий митингда А.Шомансуров Беҳбудийнинг ўлими ҳақида гапираётганда, мажбуран тўхтатиб қўйилади ва орадан кўп ўтмай Зайниддин исмли касби номаълум киши томонидан отиб ўлдирилади. Ана шу усул билан Беҳбудий ва сафдошлари тақдири ҳақидаги гаплар ости-бости қилинади.

Русия ва Туркистон ҳукумати шундай йўл билан ғарб ва ислом давлатлари олдига Туркистон ва Бухоро халқларининг ижтимоий-сиёсий ҳақ-ҳуқуқлари топталаётгани, улар озодлиги масаласини қўймоқ учун йўлга тушган ватанпарвар, обрўли шахсларни тўғридан-тўғри йўқотишдан қутулади. Бинобарин, мустабид ҳукумат чўғни Бухоро ҳукуматининг қўли билан ушлаб, бутун айбни шариат қозилари бўйнига ағдариб қўяди, холос. Амир ва амирлик жиноятнинг ижрочисига айланади, оғир жиноятни амалга оширишни ният қилган шўро ҳукумати оппоқ бўлиб қолаверади.

Жиноят процессуал кодексида ижрочига нисбатан ёвуз ишни ният қилган, уюштирган, ташкил этган асосий жиноятчи ҳисобланади. Демак, шўролар ҳукумати Беҳбудий ва сафдошларининг қотили десак, муболаға бўлмайди. Тарих ҳамма нарсани ўз ўрнига қўювчи олий ҳакам, деб шуни айтсалар керак.

Сирожиддин АҲМАД

Г.В.Плеханов номидаги Россия Иқтисодиёт Академияси Тошкент филиали Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партиясининг нашри «Миллий тикланиш» газетаси чиқа бошлаганлигига 10 йил тўлиши муносабати билан таҳририят ходимларини ва муштарийларни самимий муборакбод этади.

Газета ўлмас сиёсий, маданий–маърифий, илмий–фаний қадриятларни ўзлаштириш, тарғиб қилиш, ўз ўқувчиларига сингдиришда доим бизга ҳамкор, мададкор, йўлда йўлдош бўлади, деб ишонамиз. Ҳамиша бор бўлингиз! Ҳамиша ижодий омад ёр бўлсин!

Г.В.Плеханов номидаги Россия Иқтисодиёт Академияси Тошкент филиали жамоаси

«Ўзмевасабзавотузумсаноат-холдинг» компанияси

«Миллий тикланиш» газетаси таҳририяти ходимлари ва муштарийларини газетанинг 10 йиллик тўйи муносабати билан чин қалбдан қутлайди. Газетанинг миллат ва маънавият равнақи йўлидаги эзгу ишларига омад тилайди.

«Ўзмевасабзавотузумсаноат-холдинг» компанияси

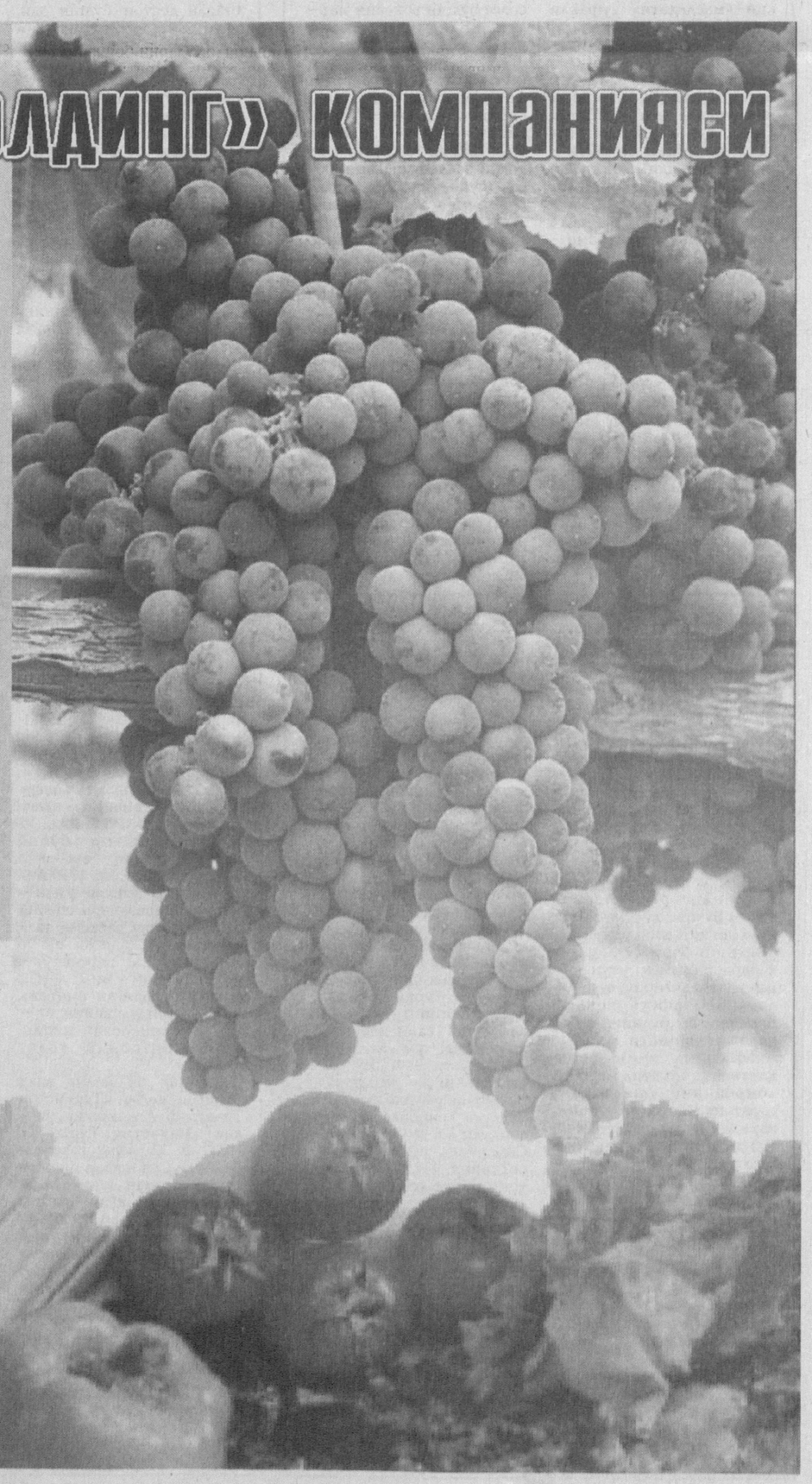

Яширин агентнинг ҳаёти

Ҳамдам СОДИҚОВ

ЎСАРҚУЛНИНГ СИРИ

Ўсарқул ишга киришди. Қош қорайганда ўша меҳмонлар келишди. Улар Тошкентлик машҳур закунчи – адвокат Убайдулла афанди билан андижонлик журналист Чайкин афанди эдилар. Дастурхонга чой ташиб, меҳмонларга хизмат қиларкан, Ўсарқул уларнинг кимлигини билиб олди. Улар бутун Фарғона водийси ва ҳатто Тошкентга тарқалган махфий «Тараққийпарварлар» фирқаси ташкилотининг раҳбарлари экан. Бу фирқа асосан жадидлардан иборат бўлиб, унга кўпгина савдогарлар ва баобрў бойлар ҳам аъзо. Убайдулла Асадуллахўжа ўғли Тошкентдан Андижонга фирқа ишларини кенг йўлга қўйишга келган, у Тошкентда ёпилган «Садойи Туркистон» рўзномаси ўрнига янги «Туркистон овози» рўзномасини чиқармоқда. Вадим Чайкин эса шу рўзномада ишлайди. Рус бўлса ҳам ўзбекчани сувдек билади.

Дастурхон устида бошланган суҳбат асносида Ўсарқул дунё воқеалари, сиёсат янгиликларидан хабардор бўлди.

– Оқ пошшонинг ҳоли танг, – деди Убайдулла. – Унинг тахти силкиниб қолди. У ҳозир Гирмон билан махфий битимга келиш пайига тушган.

– Э воҳ, – хўрсинди Сафарбек, – бундан ўн саккиз йил муқаддам шундай аҳвол бўлишини кароматли эшон ҳазратлари башорат қилган эдилар. Андак фурсат бор, шошилмайлик, дея муридларини бемаврид қўзғолондан қайтармоқчи бўлган эдилар. Аммо мутаассиб сўфилар, жоҳил муллалар ғазот – ғазот дея авомни йўлдан урдилар.

– Сиз ҳам ўшанда Муҳаммадали эшоннинг муриди сифатида Андижон қўзғолонида қатнашган эдингиз – а?

– Ҳа, афандим. Мен бешариқлик Мирзо Ҳамдам билан қуролли тўдалардан бирига бош эдим. Ҳарб илмидан хабардор навкарлар оз эди, қурол – яроғ ҳам етарли бўлмаган. Мутаассиб муллалар эса эшон кимга дарра ушлатса, бу дарра душманга қарши ўз – ўзидан милтиққа айланиб ўт очади, эшон берган қийиқча эса тиғ ўтмас қалқонга айланади, деб юзлаб одамларни ишонтиришди. Шахсан камина кўрган буни: солдатларга қарши дарра ўқталганлар найза санчилиб, шамшир тиғидан, қўрғошин ўқлардан шаҳид бўлганини.

– Балки бу бемаврид қўзғолон, – луқма ташлади Чайкин, – подшо амалдорларининг провокацияси бўлгандир. Арзимас қурбон эвазига катта балони даф этиш ва ўлкага даҳшат солувчи қатағонни уюштириш учун. Полиция департаментининг махсус бўлими бундай ишларга устаси фаранг бўлган. Зубатов, Азеф ишлари бунга ёрқин далил. Шунинг учун ҳам Петербургни провакатенбург деб бежиз аташмаган. Туркистондаги сиёсий идора – охранканинг бугунги кундаги фаолияти ҳам шунга қаратилган.

Ўсарқул суҳбат давомида шуни билдики, устози Сафарбек анойи одам эмас. У махфий ташкилотдаги дўстлари билан қандайдир улкан ишга бел боғлаган.

Ўлим камерасида

– Демак, Шўро ҳукуматининг ашаддий душманлари – Кўқон мухторияти министри Убайдулла Хўжаев ва оқ гвардиячи Вадим Чайкин билан ҳамтовоқ бўлгансан. Жуда соз! Иш кўлами мен ўйлагандан анча кенгроққа ўхшаб қолди.

Терговчи қўнғироқ тугмасини босди. Эшикдан кўринган соқчига буюрди:

– Камерага элтинг. Яна эсини киритадиган усуллар қўллансин.

Ўсарқул ўрнидан туриб терговчига сўз қотди:

– Мени бутқул нотўғри тушундингиз, гражданин терговчи.

– Олиб чиқинг!

– Гапни гапир уққанга, жонни жонга суққанга! Энди мендан бир оғиз ҳам сўз эшитолмайсан.

– Кўрамиз ҳали. Олиб чиқинг.

– Гаплашиш тақиқланади.

Ўсарқулни якка камерага итариб юборишди.

– Водарий!

Кўксидан ситилиб чиққан нидони ўзидан бўлак ҳеч ким эшитмади. Тор ва зах камерадан аллақандай бадбўй ҳид анқирди.

Бу унга ҳув ўша, бундан йигирма йилча муқаддам Андижон турмасидаги ўлим камерасини эслатди. Ўшанда у 29 ёшли навқирон йигит эди. 1916 йилнинг июл ойида Олтинкўл вилояти бошқарувчиси – мингбоши Ҳакимбек барча қишлоқлардан 19 ёшдан 43 ёшгача бўлган йигитларни Далварзин посёлкасига келишларини буюрди. Оқ подшо фармонига кўра марди – корликка олинадиган кишиларнинг номлари ўша ерда маълум қилинишини айтди.

Мингбоши тузган рўйхатда одамлар аҳволи ҳисобга олинмагани, ёлғиз боқувчиси бўлган оилалардан ҳам марҳамат олингани аниқ бўлгач, оломон ичидан норозилик товушлари эшитилди.

Одамлар инсоф, адолат ҳақида гапириб мингбошини инсофга чақиришди. Рўйхатни қайта тузишни илтимос қилишди. Аммо мингбоши одамларнинг ҳақли талабларини рад қилибгина қолмай, уларнинг нафсониятига тегди.

– Подшонинг амри вожиб, – деди у важоҳат билан, – кимки бўйин товласа, осий бўлиб, Сибирга жўнатилгай.

– Мардикорга бормаймиз!

– Сибирингдан ҳам қўрқмаймиз!

Мингбошининг юзи жаҳлдан қизариб кетди.

– Жим бўлларинг, осийлар! Эсларингдан чиқдими Дукчи эшоннинг қисмати? Дорга тортилганлар, отилганларни эслатайми?

– Сенга ўхшаган сотқинлар тутиб берган эди карамати эшонимизни. Ёқуб оқсоқолни унутдингми, мингбоши?

Бу дадил товуш эгасини мингбоши таниди.

– Сафарбек! Ҳалиям тирикмисан? Дорга тортилмай қолганингга шукур қилиб қон отилди. Ҳакимбек ва унинг миршаблари калтак остида қолишди.

Кўп ўтмай майдон бўшади. Унда ёлғиз мингбошининг жасади ётарди.

Уч кундан сўнг Миробод қишлоғига Андижон ноҳияси бошлиғи полковник Бржезицкий юборган жазо отряди бостириб кирди.

Қишлоқ юзбошиси «исён-кор»лар қаторида Ўсарқулни ҳам кўрсатди. Ўттиз йигит қатори уни Андижон турмасига қамашди.

– Мингбошини ким ўлдирди?

Терговчи ҳар куни сўроқда шу саволни тинмай такрорлар эди. Аммо ҳеч ким Сафарбекни сотмади. Ҳар қандай қийноқ, азоблар, хўрлашлар уларни хиёнатга бошлай олмади.

Миробод йигитларидан ўттиз кишини ўлимга маҳкум қилишди. Уларни бошқа маҳбуслардан ажратиб, махсус ўлим камерасига ўтказишди.

Ҳукмни тасдиқлаш учун уни Тошкентга, генерал-губернатор маҳкамасига жўнатишди. Ҳар куни маҳбуслар жаллод чақиришини кутиб, жонсарак бўлишарди. Ўсарқулнинг сочлари ўша ўлим камерасида тўкилди.

Мухторият

НКВД терговчиси ҳузурида у бир неча кишини кўрди. Улар Ўсарқулга разм солиб, ўринларидан туриб кетишди.

– Худди ўзи!

– Сира ўзгармабди, аблаҳ!

– Қўлга тушибсан – ку, ахир!

Ўсарқул улардан баъзиларини таниди. Собиқ босмачилар.

– Қизил аскарларни чопган, дорга тортган ва отган Ўсар кал шу! – дейишди улар.

НКВД терговчиси тантана билан деди:

– Хўш, буни инкор этасанми?

– Йўқ, – деди қатъий Ўсарқул. – инкор этмайман. Мен мусулмон аҳолини талаган, қизларни зўрлаган, бола-чақаларни қиличдан ўтказган «қизил аскарлар» ва уларнинг командирларини одилона суд қилганман.

– Ким сенга бундай ҳуқуқ берган?

– Озодлик, гражданин терговчи. Мен унга бутун умримни бахшида этганман. Шу йўлда курашиб қон кечганман! Ҳеч нарсамни аямаганман!

Терговчи ажабланиб гувоҳларга қаради.

– Ҳа, ўртоқ терговчи. У дастлаб собиқ қўрбоши Охунжон полкида хизмат қилган.

– Ўша ерда ҳам яширин босмачи эди.

Ўсарқул бири олиб, бири қўяётган гувоҳлар ҳикоялари-ни тингларкан, кўз олдида узоқ ва яқин ўтмиш лавҳалари бутун борлиги билан жонлана бошлади. Ўша Андижон турмасида ётган кунларининг бирида, мудҳиш ўлим камерасида енгига қизил латта боғлаган икки қуролли йигит кўринди.

– Сизлар озодсиз, йигитлар!

Ўсарқул кулишни ҳам, йиғлашни ҳам билмас эди. Ўлимни бўйнига олиб қўйганлар учун кутилмаган озодлик!

– Кимнинг буйруғи, амри бу?

– Инқилобнинг, дўстим, инқилобнинг. Оқ подшони ағдариб ҳуррият берган инқилобнинг!

Инқилоб – халоскори! 1917 йилнинг баҳорида, ўттиз ёшга тўлган, Наврўзи олам кунида у отаси Ҳамроқул, устози Сафарбек билан дийдор кўришганида мана шу халоскорига умрбод хизмат қилишга онт ичди.

Ҳуррият, Шўро, Туркистон қўмитаси, дума, таъсис мажлиси деган сўзлар одамлар оғзида. Большавой, меньшевик, эсэр, кадет каби фирқалар ҳақида ҳам гап бўларди.

Қишлоқ уламо – юбойлари «Шўрои ислом» деган ташкилотга аъзо бўлишди. Сиртдан турмуш эскичасига кетаётган бўлса – да, нимадир йўқолган, нималардир пайдо бўлаётгандек туюларди. Миробод йигитлари тез – тез ўзаро йиғилишиб, дунё воқеаларини муҳокама қилишарди. Сафарбекнинг хонадони улар учун доимо очиқ.

Куз кунларининг бирида Сафарбек Тошкентдан жуда шодон кайфиятда қайтди.

– Суюнчини катта қилавер, ўғлим, – деди у Ўсарқулни қучоқлаб. – Ниҳоят рўшнолик кўрадиган кунимиз келди. Мухторият бўлди, мухторият! Мазлум Туркистон узра мустақиллик офтоби.

Сафарбекнинг чеҳрасида у ҳали ҳеч кўрмаган нур балқирди.

– Туркистон ва Қозоғистон мусулмонларининг ўлка қурултойи бир овоздан Туркистон мухториятини эълон қилишга қарор қилди.

Сафарбек қўлидаги «Улуғ Туркистон» рўзномасини унга кўрсатди. 1917 йил 30 сентябрда чиққан бу рўзномадаги хабарни Ўсарқул қизиқиб ўқиди. Қурултойга таниқли уламо Муҳиддин домла раислик қилган экан.

Туркистон ва Қозоғистон ўлкаларининг бошқаруви, идора – услуби қандай бўлиши керак? Россия билан муносабат – чи? Ана шулар ҳақида асосий маърузаларни мулла Муҳаммадҳўжа эшон ва мулла Сиддиқхўжа эшон ўқидилар.

(Давоми бор)

Давоми. Боши ўтган сонда

КАСОФАТ ОЛАМИДАГИ МАНҚУРТЛАР

(Давоми. Боши 1 бетда).

У оператор Д.Алиевга мазкур банкнинг Бишкек шаҳридаги бўлимига Н.Тўхтасинов номига 7.000 АҚШ доллари юборишини айтиб, қўлида бўлган бир пачка долларни кўрсатган. Синашта мижозга ишонган оператор мазкур суммани айтилган манзилга «олувчи» номига ўтказиб, Азизга банк чиптасини беради. Шунда у Д.Алиевни чалғитиш мақсадида яна шунча миқдордаги долларни мазкур банкнинг Туркия Республикасидаги бўлимига, «олувчи» Гулнора Ҳалимова номига юборишини айтиб, целлофан халта ичидаги портлатиш қурилмасини ҳаракатга келиш вақтини 50 сонияга қўйиб, қорни оғриб қолганини баҳона қилиб, банк бўлими биносидан чиқиб кетган. Граната портлаши оқибатида Д.Алиев оғир тан жароҳатлари олиб, касалхонага етмай вафот этади. Азиз Каримов банк чиптаси рақамларини укаси А.Абдуллаевга телефон орқали хабар қилади. Укаси Н.Тўхтасинов номидаги қалбаки паспорт билан банкнинг Бишкек бўлимидан 7.000 АҚШ долларини олади.

Азиз ўзи истиқомат қилаётган Ўш шаҳридаги хонадонга келиб, никоҳсиз хотини Гулчеҳра Ҳалимовадан нохуш хабарни эшитади. Қирғизистон Республикаси ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ходимлари И.Изатуллаевни қўлга олганди. Қўлга тушишдан қўрқиб, юрагига ғулғула тушиб қолган Азиз Гулчеҳра билан айланма йўллар орқали Қирғизистондан Ўзбекистон Республикасига ўтиб, Андижон шаҳри Олмазор кўчасидаги 3 – уйга келиб, уйнинг ертўласига яширинади.

Портлаш содир этилганидан уч кун ўтмай Азиз Каримов қўлга олинади. Яшириниб ётган уйи тинтув қилинганида Ваҳабжан Байбуваев номига берилган қалбаки паспорт ва тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи гувоҳнома топилади. Бундан ташқари, Азиз истиқомат қилган Ўш шаҳридаги хонадондан 4 дона ўқи билан ўқдон, овозни пасайтирувчи мосламаси билан «Байкал» тўппончаси, ичига портловчи модда жойлаштирилган «Кейс» дипломати, турли калибрдаги 60 дона ўқ, иккита ЭДП русумли детонатор ҳамда ЎЗРГМ русумли запал топилган...

Инсон яралибдики, нур ва зулмат, эзгулик ва ёвузлик, адолат ва қабоҳат бир – бири билан аёвсиз курашиб келади. Эзгуликнинг қиёфаси, кўриниши бир хил, аммо ёвузлик турли кўринишларда юзага келади. Гоҳида ўйга толасан киши. Бутун дунё бошига даҳшатли хатар солиб турган террор деган бу бало қаердан келиб чиқди?

Одамлар тинчлигига раҳна солувчи, кишиларнинг ҳаётини хавф остида қолдирувчи, ноҳақ қон тўкувчи, пул, ҳокимият, мансаб илинжида ҳар қандай тубанликдан қайтмайдиган гуруҳларнинг асл башаралари очилиб бораверади.

Террорчиларнинг кўпчилиги динни ниқоб қилиб қабиҳ ва жирканч хатти – ҳаракатларни амалга ошириб, кўпчиликнинг нафратига дучор бўлишаётир. Муқаррар жазога тортилаётир.

Биз бундайларни касофат оламидаги манқуртлар деб бежиз атамадик. Биргина Азиз Каримов билан бир гуруҳдаги малъун ватанфурушлар фитнаси оқибатида неча – неча бегуноҳ инсонларнинг умри завол топди. Қотиллар у дунё бу дунё кечирилмас гуноҳи азимга ботишди. Мана сизга шайтоний васвасага берилган «Ўзбекистон исломий ҳаракати» экстремистик оқими аъзоларининг асл башараси. Террор қурбонига айланганларнинг қариндош-уруғлари, ота – оналари, фарзандлари уларни «уйинг куйсин, илоё кафан бўюрмасин», деб қайтиб – қайтиб қарғашаётир.

Ҳа, манқуртларнинг яна бир фитнаси фош бўлди. Азиз Каримов суд қилиниб, олий жазога ҳукм этилди. (Қирғизистон республикаси ҳарбий суди эса И.Изатуллаев ва А.Абдуллаевларни олий жазога маҳкум этган.)

Хайриятки, халқимиз ихлос – эътиқодли, нури иймонини йўқотмаган. Улар поклик йўлида, яхшилик йўлида бир – бирига мададкор. Ҳар хил диний экстремистик оқимлар «сиёсати»ни қўллаймайди, аксинча, уларга қақшатқич зарба беришга қодир. Бу ҳақиқатни 13 май куни Андижон вилояти марказида содир этилган воқеаларга халқнинг муносабати ҳам яна бир карра исботлади. Ҳеч қандай жиноят жазосиз қолмайди. Тақдири Азиз Каримовникига ўхшаш Андижондаги пост – патруль батальонига, қамоқхонага, ҳарбий қисмга ҳужум қилиб, бегуноҳ инсонларнинг умрига зомин бўлган бир гуруҳ қуролланган жиноятчилар ҳам, албатта, жазосини олиши муқаррар. Касофат оламидаги манқуртларнинг номи эса қора ҳарфлар билан ёзилди.

Шафқатсизларга ҳеч қачон шафқат йўқ.

Дилмурод ҚИРҒИЗБОЕВ

ЭРКАКЛАР МИЛЛАТНИНГ ҒУРУРИ, ОРИ...МИ?

Оилада ўғил фарзанд туғилса, ҳамма баравар хурсанд бўлади. «Вой, қандай яхши, – дейишади эшитганлар, – умри билан берган бўлсин.» Қўлимдан ишимни олади, чироғимни ёқади, сунаётган ота. Армонларимни ушалтиради, ҳассакашим, қувонади она. Орқа тоғим, йўқловчим, деб суюнади опа – сингиллари. Ўғил боланинг номи шундай улуғ, шундай қутлуғ.

Қадим – қадим замонлардан қолган удумларимизда ҳам эркаклар улуғланиб келинган. Аёллар эркакларнинг юзига тик қарамаганлар, йўлларини кесиб ўтмаганлар, эркаклардан орқароқда юрганлар, дастурхон бошида ҳам фотиҳани асосан ўғил болалар ўқиган.

Эркаклар ҳам ўз навбатида оиласининг, маҳалласининг, миллатининг шаъни учун курашган. Етимсирларга, ёрдамга муҳтожларга қўлдан келганча кўмакларини аямаганлар. Қадимда эркаги йўқ хонадон аёллари дарвоза тагига чиқариб қўйса, кўчадан ўтаётган эркак бу хонадонда эркак йўқлигини билиб, челакка сув олиб келиб қўяр экан.

Ҳамма вақт, ҳамма замонларда эркаклар тинчлик – осойишталик посбони, Ватан ҳимоячиси бўлиб келганлар. Академик шоиримиз Ғафур Ғулом айтганларидек:

Йигит омон бўлса, хавфу хатар йўқ,

Қалқон бор, қалъа бут, қўрғон саломат.

Қаерда, қанақа оғир ишлар бўлса ҳаммаси эркаклар зиммасида.

...эркаклар оиланинг устуни, эркаклар мардлик, бир сўзлилик намунаси (йигит сўзидан, арслон изидан қайтмас, деган мақол бежиз айтилмаган ахир), эркаклар олийжаноб, эркаклар меҳрибон, эркаклар ғурурли... бу рўйхатни узоқ давом эттиришни хоҳлардим. Қанийди, эркакларга тааллуқли сифатлар кўп бўлса – ю, рўйхатни узоқ давом эттирсам... Лекин...ширин ўйларим, ширин хаёлларим шу «лекин» сўзига урилиб, ҳар томонга сочилиб кетади. Сочилган хаёлларим орасидан бугунги манзара – баъзи бир «миллатнинг ғурури, ори, номусининг ҳимоячиси» бўлган эркакларнинг «фаолиятлари» намоён бўла бошлайди.

Ҳозир кўча – кўйда узун сочларини резинка билан йиғиштириб олган, қулоғига сирға таққан, рўмол ўраган, тинмай сақич чайновчи йигитларга кўзимиз тушаверибанча ўрганиб қолдик. Жамоат жойларида, автобус салонларида уларнинг ўриндиқларни эгаллаб олиб, олдиларида турган онасидан ҳам каттароқ аёлларга жой беришни ўрнига бир – бирларини баланд овозда сўкиниб, куракда турмайдиган гапларни ҳам бемалол гапираётганларига гувоҳ бўламиз. Қани уларни тартибга чақиришга, ҳеч бўлмаса сал оғизга қараб гапиришга ундаб кўринг – чи? Энг биринчи навбатда «нима ишингиз бор?» деган жавоб тарсакидан ҳам қаттиқроқ зарб билан келиб, юзингизга урилади.Фақат шу жавоб билан қутулиб қолсангиз яхшику – я, кейин ҳар хил масхаралар, пичинг гапларга нишон бўлиб қолишингиз ҳам мумкин.

«Миллий тикланиш» почтасидан

...Автобус бекатида турган маъсумгина қизнинг қаршисига тепасига такси белгисини қўйиб олган машина келиб (гарчи қиз уни тўхтатмаган бўлса – да) тўхтади. Ҳайдовчи қизни машинага таклиф қилди. Қиз машинага эътибор бермай, автобус келадиган томонга қараб тураверди. Ҳайдовчи йигит сигнал чалди, машинанинг эшигини очди, яна қизни чақирди. Қиз бекатдагилардан хижолат бўлиб – ми, нажот кутибми, аста уларга яқинлашди. Шашти қайтиб ўрганмаганми ёки қизнинг ҳимоясизлигини сездими, ҳайдовчи ҳеч бир сабабсиз бечора қизни илон эшитса пўст ташлайдиган сўкишлар билан «сийлади». Бекатда ҳам уч – тўрт нафар «белида белбоғи бор» – лар турганди. Лекин бирорта мард «ҳой, оғайни, бу қиз бечоранинг айби нима, арпангни хом ўрдими?» деб сўрамади. Қайси айби эвазига бунчалик ҳақоратга дучор бўлганини тушунмаган қиз қизариб кетди, кўзига ёш қуйилиб келди.

...Оғир юкдан ҳансираб кетаётган аёл олдидан қўлини чўнтагига солиб бепарво ўтиб кетаётган ва бундан заррача хижолат бўлмайдиган эркаклар, ёлғиз, ҳимоясиз аёллар, қизларга ҳужум қилиб, тақинчоқларини олиб қочадиган йигитлар бор...

Ҳозирда «эрим ишламайди» деган гап янгилик бўлмай қолди, «шунинг учун мен пул топишга мажбурман, эртадан – кечгача бозорда – м а н » , д е й д и аёллар. Эркаклар, кошки ишламай уйда жимгина ўтирсалар, йўқ, хотини куни билан тик оёқда, минг бир азобда топган пулига ичиб, оила аъзоларини, қўни – қўшниларини нотинч қилишлари ортиқча. «Бозор менинг масжидим» деркан шайтони лаъин. Бозорчи аёлларнинг асабий, бетгачопар, қўпол, оғзи шалоқ бўлиб кетганлиги ҳам уларнинг шайтонининг масжидида таълим олиб, «шайтон малайларига» айланиб қолаётганликлари учундир.

Бир киши Муҳаммад (САВ)нинг олдиларга бориб «қорним оч, ейишга ноним йўқ», деб тиланчилик қилибди. Шунда пайғамбаримиз «уйингда ниманг бор?» деб сўрабдилар. «Биттагина қозоним бор», деб жавоб беribди ҳалиги киши. «Бор, қозонингни сотгин – да, пулига болта сотиб ол, ўтинчилик қилиб бўлса – да, кунингни кўр, токи бошқа тиланчилик қилганингни кўрмай», дебдилар.

«Иш йўқ» деган ёлғон тасалли билан ўзларини овутиб, алдаб юрган эркаклар шу ривоятдан ўзларига тегишли хулоса чиқариб олсалар яхши бўларди.

Модомики, гап эркаклар ҳақида борар экан, кўнглимни бот – бот ўртайдиган бир муаммони айтиб ўтмасам бўлмас. Қадимда бир инсофли, тавфиқли савдогар бўлган экан. Унинг гўзал, оқила хотини бўлиб, улар тинч – тотув яшарканлар. Эшикларида бир қуллари бўлиб, кўп йиллардан буён шу хонадонда яшаб хизмат қилиб, қадрдон бўлиб қолган экан. Кунларнинг бирида савдогарнинг хотини ҳовли супураётса, ҳалиги қул келиб қўлини ушлаб олибди. Бу ҳол шундай кутилмаганда юз беribди – ки, аёл даставвал нима бўлганини тушунмай қолибди. Кейин эса супургиси билан қулнинг қўлига урибди. Қул бекасидан қайта – қайта кечирим сўраб, бўлган воқеа ҳақида хожасига айтмасликни илтимос қилибди, ялиниб – ёлворибди. Аёл бу ҳолни бошқа такрорламаслик шарти билан қулни кечирибди. Ўзи ҳам бўлган воқеадан қаттиқ таъсирланибди ва бу ҳол бекорга бўлмаганини англабди. Хожаси келишини интизорлик билан кутибди. Савдогар кечда уйига қайтганида хотини ундан бугун ҳеч қандай ножўя хатти – ҳаракат қилган – қилмаганини сўрабди. Савдогар ҳеч қандай ғайриоддий иш қилмаганлигини айтибди. Аёл ҳайрон бўлибди ва бўлиб ўтган воқеани эрига ётиғи билан тушунтирибди. Шунда савдогар хаёлга толиб қолибди, бирдан бугун бўлиб ўтган воқеа эсига тушибди. У дўконида савдо қилиб ўтирса, бир аёл нимадир сўраб дўконга кирибди. Унинг юзи чиммат билан тўсилган бўлса – да, пул узатаётганда оппоқ билаги кўриниб кетибди. Савдогарни ўша пайтда шайтон йўлдан уриб, пулни олиш асносида ҳалиги аёлнинг билагини ушлаб олган экан.

Бу ривоятни келтириб ўтишимдан мақсад, бировнинг аёли, синглисига ёмон кўз билан қаровчи эркаклар ўзларининг аҳли аёлига ҳам кимдир шундай муносабатда бўлиб қолиши мумкинлигини кўз олдиларига келтириб кўрсалар яхши бўларди. Ахир бу дунё – қайтар дунё.

Юқоридаги гапларим кимгадир қаттиқ тегиб кетса, узр сўрайман. Мен эркаклар ҳаётда яна ўз обрўларини тикласалар, худди бир замонларда бўлганидек мард, жасур, бир сўзли, меҳрибон, белида белбоғи бор, миллатнинг ори, шаъни учун керак бўлса жонидан ҳам кечувчи, аёлларнинг, ожизаларнинг чин маънодаги паноҳига, суянган тоғига айлансалар, деб орзу қиламан, холос.

Асолат Аҳмадқул қизи

СИЁСИЙ КУЧЛАР ТАШАББУСКОР БЎЛСА...

Президентимиз И.А.Каримовнинг саволларига тўғри жавоб бера олсаккина, ҳақиқий демократик жамиятни қуриш учун тўғри йўлни танлаган бўламиз. Ўз ўрнида Ватанимиз, халқимизнинг келажаги шу йўлга боғлиқ.

Шуни таъкидлаш жоизки, давлатимизнинг эришган ютуқлари сира ҳам тасодифий эмас. Бу – ўтмиш ва ҳозирги кунга берилган тўғри илмий асосланган баҳонинг, ўтиш даврининг мураккаб масалаларини ҳал этишнинг энг тўғри йўллари танланганлигининг натижасидир. Ўзбекистон, ҳаракат дастурини аниқ ишлаб чиқиб, жамиятни ўзгартиришга киришди. Республикадаги ҳақиқий иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, маънавий, ахлоқий вазият чуқур англаб етилди ва шу асосда янгиланиш тараққиётининг ўзимизга хос йўли белгиланди. Танланган йўлнинг тўғрилигини, олдинга қўйилган мақсадларнинг реал ва зарурлигини ҳаётнинг ўзи тасдиқлайди, деб ўйлайман.

Давлат ўз ҳокимиятининг барча бўғинларини инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратган бўлсагина, улар ўзларини оқлайди. Ижтимоий институтлар, жамоатчилик алоқалари орқали ҳар бир фуқаронинг ижодий имкониятларини ҳаётга татбиқ этиш учун зарур шароитлар яратиш, фикрлар хилма-хиллиги, шахсий ҳуқуқий эркинликларини таъминлашга фақатгина ҳуқуқий бошқарув йўлига ўтиш билангина эришиш мумкин.

Фуқаролик жамияти ҳуқуқий давлатнинг асосий ижтимоий – иқтисодий пойдевори ҳисобланади. "Фуқаролик" сифатловчиси ўзининг шартлилигига қарамай бой мазмунга эга. Ушбу атама маъноси олимлар томонидан турлича талқин қилинади. Бироқ фуқаролар истиқомат қилувчи ҳар қандай жамият ҳам фуқаролик жамияти деб аталмаслиги ҳаммага равшан. Масалан, собиқ шўро ҳокимияти ҳеч қачон ҳуқуқий давлат бўла олмаган.

● "Биз қандай давлат қурмоқчи эканлигимизни фикрлаб, аниқлаб олишимиз пайти келди. У қандай бўлади?
● Янги демократик жамиятни шакллантиришда унинг роли қандай?

Фуқаролик жамияти бизнинг бош лойиҳамиз ва миллий равнақимиз асосидир. Ҳақиқий миллий равнаққа биз фуқаролик жамияти шароитидагина эришмоғимиз мумкин. Бундай жамиятда давлатнинг бош вазифаси тараққиёт стратегиясини аниқ белгилаш ва уни ҳаётга жорий этиш учун қаттиқ назорат олиб боришдан иборат бўлади.

Фуқаролик жамиятида давлат ҳокимияти, бошқарув органлари умуммиллий манфаатларга дахлдор энг муҳим вазифаларни амалга оширади. Мудофаа, давлат хавфсизлиги, ташқи сиёсат, пул, молия ва солиқ тизимини шакллантириш, қонунчиликни ривожлантириш шулар жумласидандир.

Ислоҳотларни чуқурлаштириш, демократик туб ўзгаришлар йўлидан олға силжиш, ҳаётимизда асл демократик қадриятлар қарор топаётгани тўғрисида гапирганда, аввало, фуқаролик жамияти асосларига ўтиш, фуқароларнинг ўз – ўзини бошқариш муассасаларини бутун чоралар билан кенгайтириш назарда тутилади. Бу барча ислоҳотларимизнинг асосий моҳияти ва бош мантиғидир. Бугун эришилган марралардан туриб ўз олдимизга демократик сиёсий ислоҳотларни чуқурлаштириш вазифасини қўяр эканмиз, фуқаролик жамиятини қуриш зарурияти-дан келиб чиқиб, иш тутишимиз керак.

Яна шундай давлат ва ижтимоий тузилма яратиш керакки, бунда кўп масалаларни ҳал этишни астасекин марказдан, давлат ҳокимияти органларидан жойларга, фуқароларнинг ўзўзини бошқариш органларига ўтказиш лозим.

Яна шуни айтиб ўтиш лозимки, фуқаролик жамияти учун плюрализм хосдир. Бу турли сиёсий кучлар, сиёсий партиялар, жамоат бирлашмалари, касаба уюшмалари мавжуд бўлади деганидир. Турли ижтимоий шакл ва институтларнинг мавжудлиги, индивиднинг барча эҳтиёжи ҳамда манфаатларини қондириш ва инсон моҳиятининг барча қирраларини намоён қилиш имконини беради.

Фуқаролик жамияти очиқ ижтимоий жамиятдир. Унда сўз эркинлиги, ошкоралик, ахборот олиш эркинлиги, эркин равишда мамлакатга келиш ва кетиш, бошқа мамлакатлар билан маданий, илмий ва ахборот алмашиш таъминланади.Фуқаролик жамияти ўз имкониятлари ҳисобига тараққий этадиган ва ўз – ўзини бошқарадиган тизимдир, жамият ҳаракати фуқаролар ташаббусига суянади.

Хуршида ҲАТАМОВА,
Тошкент давлат юридик институти талабаси.

ҲОРДИҚ МАНЗИЛИ

ДЎСТ ЧИРОҒИ ЎЧМАГАЙ

Рўзи Қодирий олийжаноб, донишманд, теран маъри-фатли инсон, олим, биродар эди. У эллигинчи йилларнинг иккинчи ярмидан ўз ҳаёти-ни Ўзбекистон, ўзбек халқи билан чамбарчас боғлади. Миллий университетимизда таълим олди, Ўзбекистон халқлари тарихи, маданият-лари, ҳаёт тарзларини чуқур ўрганди ва ўзлаштирди. Та-лантли ва таниқли уйғур шоир ўзбек тилини, ўзбек шеъриятини, адабиётини ғайрат ва иштиёқ билан ўр-ганди. Ўзбек тилида ҳам шеърлар, мақолалар ёзди, уйғур-ўзбек адабиётлари-нинг тарихий чамбарчас илдизлари ҳақида оригинал илмий тадқиқотлар яратди. Икки халқ адабий алоқала-ринининг мустаҳкамланишига хизмат қилди. Ўзбекистон ҳам унга ўз фарзандидек қаради. Унинг ўнлаб шеърий китоблари, илмий тадқиқот-лари нашр қилинди ва ма-даний-адабий ҳаётимизнинг ажралмас улушига айланди. У кўп йиллар Академиямизнинг Тил ва адабиёт институтида самарали хизмат қилди. Ум-ринининг охиригача қўлидан олим, тадқиқотчи қаламини қўймади. Зиёли умрини шеър ва нафосат зарварақлари билан безади.

Дўстимиз тирик бўлганда бугун 75 ёшини нишонлаган бўларди. Лекин Шарқда ви-сол боқий дейишади. Дўст чироғи ўчмагай. У доим шеър ва ҳаёт давраларини ёриттай.

Иброҳим ҒАФУРОВ

Рўзи ҚОДИРИЙ

ОВОЗИМ

Боғларни кез, тоғлар ош, учқур овозим,
Муҳаббатим, меҳримни сўйловчи розим.
Қалбимни оч, борим айт дўсту ёрларга,
Юзи тонгдай, ёниқ дил, аҳди борларга!
Дурлар тердим, дурларим сочай йўлига,
Гулдасталар ростладим тутай қўлига!
Тунлар бедор айлади хаёли, меҳри,
Шунча кучли бўлурму соғиниш сеҳри!
Бу гулшандан сўлмас гул териб
тутарман,
Шод бахтимдан илиниб достон
битарман!
Боғларни кез, тоғлар ош, учқур овозим,
Мени юксакларга элтсин парвозим!

УМРИМ БОРИЧА

Сен фикримда, зикримда, сенсан
паноҳим,
Ор, имоним сендадир, Ватан жонажон.
Сен ўйимда, куйимда, сенда нигоҳим,
Дилимдаги оташинг гуриллар ҳамон!
Илкингдаги яшнашни, гулбаҳоримни.
Гулбахтимни сўйлайман умрим борича.
Сенда кўрдим фахримни, ифтихоримни,
Иқбол тўйин тўйлайман умрим борича!
Нурларингдан симириб бегард яшайман,
Қарамлик доғи сўнди, армоним йўқдир.
Ҳар даминдан мамнунман, яйраб
қувнайман,
Доим шундай ёнаман, вужудим чўғдир.

Футбол

ГЕРМАНИЯ ШУНЧАЛАР УЗОҚМИ...?

Биз учун жаҳон чемпионатига тўғридан-тўғри бориш орзуси терма жамоамизнинг ҳар бир ўйинидан кейин са-робга айланиб борди. Бунинг яққол исботи сифатида ва-килларимизнинг сўнгги икки ўйинда кўрсатган жуда салбий ўйинидан кейин маълум бўлди. 3 июн куни бўлиб ўтган Тошкентдаги баҳсда терма жамоамиз охирги дақиқаларда тайёр ғалабани қўлдан чиқаришган бўлса, куни кеча Сау-дия Арабистонида кечган масъулиятли ўйинда шармандали ҳисоб қайд қилинди-3:0. Арабларнинг «қария» ўйинчиси, мураббий томонидан айнан шу учрашувга таклиф қилинган Сами ал-Жабр бутун учрашув давомида футболчилари-мизни шошириб қўйди, лекин Тошкентда жамоасининг ягона голини урган Жабр барибир ўз ниятига етди. У дублга эри-шиб, ғалабага катта улушини қўшди ва Саудия Арабистони муддатидан аввал «мундиал»га йўл олди.

Ўзбекистон терма жамоасининг Саудия Арабистонида уч ҳимоячи ва икки таянч ҳимоячи билан майдонга чиқишини нима билан боғлаш мумкин, ахир тезкор ўйин кўрсатадиган араблар услубидан кўп жамоалар жабр кўрган бўлса, шу-нингдек, бизникилар оғир ўйин намойиш этади. Агар эътибор берилса, футболчиларимизда кўпчилик ҳолларда жамоавий ўйин яна етишмади. Учрашувга яхши тайёргарлик кўрил-маганлиги билиниб қолди.

Гуруҳ учрашувининг ҳал қилувчи ўйини биз учун туга-магани яна бир бор ойдинлашди. Чунки Қувайтнинг ўз май-донидаги мағлубияти 17 август куни Тошкентда бўлиб ўта-диган ўйин гуруҳнинг учинчи ўрин соҳибини аниқлаб бе-ради. Унда аутсайдерлар ўзаро майдонга чиқади. Ҳеч бўл-маганда ушбу ўйиндаги ютуқ мусобақани давом эттири-шимизга сабаб бўлади. Ғолиб нариги гуруҳда учинчи ўринни қўлга киритган Баҳрайн қарши майдонга чиқади. Баҳрайн довони забт этилса, Конкакаф минтақасининг тўртинчи жа-моаси билан 32-чипта учун курашади. Германия биз учун нақадар узоқ эканлиги шунда билинар экан. Майли, «Ноу-мид шайтон» дейдилар, футболчиларимиз заррача бўшаш-май, охиригача кураш олиб боришларига ишониб қоламиз.

Суннатилла ИСЛОМОВ

Ҳикмат-йўл озиғи

Абул-Фараж

Яхши кайфият сабаби

Суқротнинг шогирдлари-дан бири сўраб қолибди:

—Менга тушунтириб бе-ринг-чи, нима учун пешо-нангизда ҳеч қачон ғам-ан-дуҳ аломатларини кўрма-ганман? Ҳамиша-ҳамрўз кайфиятингиз яхши.

Суқрот жавоб қилибди:

—Нега деганда, йўқотиб қўйсам, ачинадиган ҳеч нар-сам йўқ.

Беайб ўлган яхшироқ

Суқротни қатл қилгани олиб кетишаётганини кўр-ган хотини йиғлаб-сиқтаб-ди:

—Шўрим қурсин! Ҳеч жи-ноят қилмаган бўлсангизда, сизни ўлдиришмоқчи!

Шунда Суқрот жавоб қилибди:

—Э, фаросатсиз! Наҳот-ки мен жиноят қилиб шунга муносиб ўлиб кетишимни хоҳласанг?

Куёвнинг камбағали афзал

Бир файласуфнинг қизи бор экан. Иттифоқо унга икки киши-бир камбағалу, бир бой совчи юборишибди. Файласуф ўйлаб-ўйлаб қизини камбағалга берибди. «Нега бундай қилдингиз», деб сўрашган экан, файла-суф жавоб қилибди.

—Бой куёв-аблаҳ бир одам, тезда камбағал бўлиб қолишидан хавотирдаман. Камбағал куёв-ақл-идрок-ли йигит, умидим борки, у вақти келиб бойиб кетади.

Икки хил тасалли

Афлотундан сўрашибди:

—Фалокатга йўлиққан киши ўзини қай тахлитда юпатиши мумкин?

—Ақлли одам юз берган ҳодиса муқаррарлигини бил-ган ҳолда ўзини юпатади. Тентак эса бошқаларнинг бошидан ҳам шундай воқе-алар кечган, деган ўй билан ўзига таскин-тасалли бе-ради.

Сир

Арасту Искандарга на-сиҳат қилиб бир гап ай-тибди:

—Сирларингни ҳеч қачон икки кишига айтма. Чунки сир очилгудек бўлиб қолса, бу кимнинг айби билан бўл-ганлигини аниқлай олмайсан. Уларнинг икковларини ҳам жазоласанг, сир сақлай бил-ган кишини хафа қилиб қўясан. Борди-ю икковла-рини ҳам кечириб юборсанг, яна айбсизни ҳақорат қил-ган бўласан, чунки у сенинг кечиришингга муҳтож эмас.

Кимни ақлли деса бўлади?

Бир файласуфдан сўра-шибди:

—Кимни ақлли деса бўла-ди?

У жавоб қилибди:

—Айтган режалари кўп-чилик ҳолларда амалга оша-диган кишини.

Ш.КЎНЧИ таржимаси

КАТТА ЮРАКЛИ ИЖОДКОР

Фармон Тошев серқирра ижодкор сифатида кўпчиликка яхши таниш. Бу хушфеъл, одамшаванда, очиқ чеҳра инсонни кимдир қалами ўткир журналист, кимдир истеъдодли шоир, яна кимдир ҳажв устаси сифатида билади. Шогирдларидан биринг эътирофи билан айтганда суҳбатдошида худди ташвиши йўқ одамдек таассурот қолдирадиган латифагўй бу инсон бир ҳафтада уч бор чоп этиладиган Самарқанд вилоятининг етакчи нашри-«Зарафшон» газетасининг бош муҳаррири. Бош муҳаррирнинг изланувчан ижодкор, фидойи раҳбар эканлигига эса, «Зарафшон»нинг биронта сонини ўқисангиз ўзингиз ҳам ишонч ҳосил қиласиз. Муаллифнинг «Қарнабчўл қўшиғи», «Онанг тирик, болам!», «Қарнабликлар кулгуси», «Мен ёмғирли кунда келаман», «Қарнабота армони», «Журналистнинг нони қаттиқ» каби китобларини ҳам эслаб ўтадиган бўлсак, юқоридаги сўзларимиз яна бир карра ўз исботини топади.

Фармон Тошевнинг юзидан кулги аримайди, у кирган давралар ҳам кулгуга тўлади. Катта юракли, доимо самимий қаламкашнинг ижод намуналари сизнингда юзингизда табассум, кўнглингизда эзгу туйғулар уйғотишига, устоз журналистнинг сизга ҳам қадрдон бўлиб қолишига шубҳамиз йўқ.

Қарнабликлар кулгуси

Очиғи, кулгу масаласида Габрово билан Олтиариқлик сўзамоллар қарнабликлар-нинг қўлига сув қуя олмас-ликлари аниқ. Улар ўтирган даврада бошқаларнинг га-пириши шарт эмас. Тош-кентча шевада «вотги-вот-ти» деб гапиришади.

Ҳазил-мутойиба одатга айланиб қолган. Алоҳида кулгу давралари уюштири-лади. Фақат узоқлиги, чек-калиги ёмон-да. Унча-бунча мухбир боравермай-ди. Ўзиям Ўртачўлнинг эта-гида, Пахтачидан 30 кило-метр юқорида.

Қарнабда ҳамманинг ла-қаби бор. Баъзан меҳмонлар бировнинг исми-шарифини айтолмай овора бўлиб юри-шади. Лақабини айтса, дар-ров топиб беришади.

Аскарликка бораётган йигитдан «Миллатинг нима?» деб сўрашганида, у «қарноби» деган экан. «Ие, шунақа ҳам миллат борми?» дейишса, у «Дунёда қарноби ва қарно-би бўлмаган миллатлар бор, окаси!» деган экан. Хуллас, бу қораламалар ана шу халқнинг қизиқарли ҳаёти-дан бир томчи, холос.

Салим ефрейтор

Салим аслида слесар. Ле-кин қарнабликлар уни еф-рейтор деб чақиришади. Хуллас, гап бундай.

Оддий аскар Салим Хол-матов ҳарбийдан онасига хат ёзади:

«Ассалому алайкум, ўшал гўзал Қарнаб қишлоғида эсон-омон юрган онажо-нимга. Бугун мен оддий ас-карликдан ефрейтор бўлдим. Командирларим жуда хур-санд.»

Онаси ўғлига жавоб йўл-лаяпти:

«Ефрейтор бўлган бўй-ларингдан онанг ўргилсин, болагинам. Хабарингни эшитиб, юрагим тўлиб кет-ди. Фақат кўзингга қара, болам, тағин қўл остингдаги ўша командирларингга кўп азоб берма, ҳайми?»

Кўзойнакли қўйлар

Ишонаверинг, шунақаси бўлган Қарнабда. Ўша йили баҳор ёмон келиб, даштда ўт кам бўлган. Салим тоғанинг эса ўнта қўйи бор. Ёши бир жойга бориб қолган. Узоқ-дан ўт териб кела олмайди. Ҳовлидаги бир бостирма эски хашакни эса қўйлар емайди. Сурувдан келгани учун фақат кўк ўт ейди.

Бобой кўп ўйлаб охири ечимини топди. Ўзининг кўзидаги яшил ранг берил-ган кўзойнакни битта қўй-ига тақиб кўрди. Қараса, жонивор ўтган йилги ха-шакни паққос тушираяпти. Эртасига яна ўнта ўшанақа кўзойнакдан келтирди.

Ё, қудратингдан! Қўй-ларнинг олдига нима таш-ласа, еяверишди. Уддабурон Салим тоға эски хашак би-лан қўйларни семиртириб олди.

ҚУЛОҚҚА ЧАЛИНГАН ГАПЛАР

«Ҳеч нарса олмайдиган-лар дўконга кирмасин!»

Тижорат дўконидаги ёзув

***

Ҳой, мўйлов, мана бу чиптани анави шапкага уза-тиб юбор, ма.

Автобусдаги гап

***

Уч оғайни ботирлардан старшиси дежурлик қилаёт-ганда свет лип этиб ўчиб қолган.

Ўқувчининг адабиёт дарсидаги изоҳидан

***

Эрдан қолсанг ҳам элдан қолма. Элнинг ичида эр мингта.

Мусаҳҳиҳ хато қилганда

Ёрдан (ердан) унумли фойдаланайлик.

Қириш (кириш) имтиҳон-лари.

Синф (хонаси) холаси.

Эчки (эски) қоидалар.

Латта (катта) лейтенант.

Хоин (хотин) қизлар.

Бобом (бодом) гуллади.

Тўрва (шўрва) қайнади.

Ён дафтардан

Кўпчилик «қозиқнинг ўртаси» бўлишни маъқул кўради. Аксарият ҳолларда эса, яъни учи қаттиқ нар-сага дуч келса ёки бошига кучли зарб урилса, қозиқ-нинг бели шунақа зўриқади, шунақа қайриладики...

***

Қирғоқда туриб сузишни ўрганиш мумкин бўлмага-нидек, жамиятга аралаш-масдан уни идрок этишнинг иложи йўқ.

***

Жамоани икки нарса ин-қирозга олиб келади. Би-ринчиси — кўпчилик билган нарсани сир сақлашга ин-тилиш. Иккинчиси — ҳамма билиши мумкин бўлмаган нарсани ошкор этиш.

***

Инсон ҳаётига ўлимдан бошқа нуқта қўядиган ҳо-дисалар бор. Ўшалардан Худо асрасин.

Фармон ТОШЕВ

Ғаройиб олам

Конвертни очмай ўқиш

Наҳотки конвертни очмай туриб ўқишнинг имкони бўлса?!

Агар сиз муҳрланган конвертни очмай ўқимоқчи бўлсангиз Дейв Миллернинг Йоханнес-бургдаги дўкончасидан бор-йўғи 95 ранд (Жа-нубий Африка пул бир-лиги), яъни 32 АҚШ долларига махсус суюқлик сотиб олсангиз бас. Бу антиқа суюқлик муҳр-ланган хатни очмай туриб, ўқиш имконини беради.

Тинчимаган японлар-эй...

«Симидзу» компания-си яна бир катта ишга қўл урди: бадавлат кишилар 2020 йилнинг нари-берисида фазовий меҳмонхонада дам олиб, фазовий овқатларни истеъмол қилишлари мумкин.

Бу ажойиб меҳмонхона ердан 450 километр баландликда «осилиб» туради. Унда концерт ва спорт зали, шунингдек, ресторан ҳам бўлади. Бир ҳафталик сафар ҳар бир бадавлат сайёҳ учун 900 минг долларга тушади, холос.

Йўлбарс билан бирга беш соат

АҚШда вақтинча яшашга рухсатномаси бўлган, Сан-Паулу шаҳ-ридан келган бразилиялик Моасир Сесар Луизиана штатидаги универси-тет ҳудудини икки йилгача тозалаб юрди. Лекин бу ишдан у тасо-дифан ажралиб қолди.

Унга ётоқхонадан чиқиб кетишини ай-тишганда, аламдан университет яқинида яшаётган йўлбарс қафа-сига кириб олди: очликдан ўлгунча йиртқичга ем бўлишни афзал кўрди. Буни қарангки, йўлбарс чақирилмаган бу меҳ-монга мулойим қараб тураверди. Бечора Сесар маъмурият унинг тала-бини қондириб, иш беришга рози бўлмагунча йиртқич билан беш соат қафасда ўтирган.

«Смит»лар учрашуви

Мана бир неча йил-дирки, АҚШда исми ва фамилияси Жон Смит бўлган Америка фуқаро-ларининг анъанавий учрашуви ўтказилиб турилади.

Бундай учрашувлар-нинг бари Даллас шаҳри-да бўлиб ўтади. Охирги 2005 йил март ойида ўтган учрашувда 500 дан ортиқ «Жон Смит»лар қатнашишди.

Кутилмаган бахт

Уч ҳафта олдин аме-рикалик Тим Крибейс ўз дўсти билан боғига дарахт экаётиб, сирли қутичани топиб олди. Тим бир метрга яқин чуқурликдан чиққан қутичани очиб қараса, у ерда 1899 ва 1929 йиллар давомида маҳаллий банк томонидан чиқарилган олтин ва кумуш сонлар билан ёзилган жамғарма-лар экан. Тим «пессимист» бўлиб, кутилмаган бахтга унча эътибор бермади, аммо нумизматика соҳаси мутахас-сислари бу топилмани 100 минг доллар деб баҳоладилар. Ана энди хурсандчиликдан Тим Крибейс «дўппи»сини осмонга отар эди.

Гавҳар ДИЛМУРОДОВА тайёрлади

ҲИБСГА ОЛИНГАН МИЛЛИАРДЕР

Япониядаги таниқли ишбилармон Ёсиаки Сутсуми полиция томонидан қамоққа олин-ди. Кунчиқар юртнинг энг бадавлат шахси бўлган Сутсуми молиявий найранглар ва иқтисодий жиноятлар содир этишда айб-ланмоқда. 1960-йилларда отасидан қолган мерос билан кичик хизмат кўрсатиш тар-моғида тадбиркорлик фаолиятини бошлаган япон бизнесмени орадан чорак аср ўтиб, ўнлаб меҳмонхоналар, курорт ва дам олиш масканлари, темир йўл ва суғурта компа-нияларидан иборат йирик молия империяси раҳбарига айланди. Ёдингизда бўлса, 1998 йилги қишки Олимпиада ўйинлари мезбон-лиги учун дунёнинг кўплаб машҳур ва ри-вожланган шаҳарлари кураш олиб борган-ди. Лекин шиддатли тарзда ўтган рақобатда Сутсумининг саъй-ҳаракатлари ва моли-явий қудрати эвазига Япониянинг Нагано шаҳри ғалаба қозонди. Ана шу ҳодисанинг ўзи Ёсиаки Сутсуми нечоғли катта обрў ва давлат орттирганига далил бўла олади.

Полиция айбловига кўра, япон бизнес-мени ўз қўл остидаги компаниялар, хусусан, «Seibu Railways» акциялари савдосида мо-лиявий ўйинлар қилган ва бу билан қонун сарҳадларини бузган. Ёсиаки қўлга олин-ганидан кўп ўтмай, унинг ишига алоқадор-ликда гумон қилиниб, яна бир неча компа-ния раҳбарлари ҳам ҳибсга олинган. Ҳо-зирда бутун Японияда ҳукумат томонидан молиявий жиноятларга қарши кураш ама-лиёти ўтказилмоқда. Ўтган йили Япониянинг энг нуфузли автомобил корпорацияси-«Mitsubishi Motors»нинг 12 нафар раҳбари маҳсулот ишлаб чиқаришда йўл қўйган кам-чиликлари ва иқтисодий жиноятлари учун қамоққа олинганди. Кўп ўтмай, Осиё бо-зорида ўз мавқеига эга бўлган «UFJ» бан-кининг 3 нафар бошқарувчиси қўлга ту-ширилди. Уларга ҳам молиявий жиноятлар айблови эълон қилинди. Хуллас, айни пайтда Япония бизнес олами вакиллари ўзига хос тарзда қонун элагидан ўтказилмоқда.

МИШМИШЧИЛАР ЖАЗОГА ТОРТИЛАДИ

Колумбиянинг Иконза шаҳрида миш-миш тарқатиш жиноят ҳисобланади. Энг ашаддий фисқу фужурчилар нафақат катта миқдорда жарима тўлашади, ҳатто қамоққа олиниши ҳам мумкин. Айрим одамлар миш-миш тарқатишни ўзларига касб қилиб олиш-ган. Улар ҳеч бир асоссиз бировлар ҳақида бўлмағур гапларни тўқиб чиқаришади. На-тижада, айрим пайтларда, бу бўҳтонлар баъзи одамларнинг ўлимига ҳам сабаб бў-лади. Энг ашаддий мишмишчиларга уч йил-гача озодликдан маҳрум этиш жазоси жо-рий этилган.

Колумбияда нақадар ажойиб қонун бор экан-а! Агар бизда ҳам шунга ўхшаш қонун мавжуд бўлса, бизнинг неча минглаб «миш-миш» тарқатувчиларимиз ўз жазосини оларкан-а?!

Дилноза УМАРОВА тайёрлади.

Ўқинг, қизиқ

Галати жонивор

Каспий денгизида бир гуруҳ балиқ овловчилар, ҳар сафар ов пайтида ғалати жониворга кўзлари тушга-нини тинмай айтишмоқда. «Олдинига биз уни катта балиқ деб ўйладик, лекин унинг бошида сочлари, бе-лининг юқори қисмида қўл-лари бор эди,-дея гапириб берди балиқчилар бошлиғи Ғафар Гасанов.- У ўзини бошқача тутарди».

Маҳаллий аҳоли жони-ворнинг бўйи 160 санти-метрлар атрофида экан-лигини айтишган. Ҳозирда олимлар бу жониворни қидириб, уни ўрганишга ки-ришишган.

Талабалар учун қурилма

Массачутес шаҳридаги технология институтида ўқийдиган талаба Ричард Дебол электрон шпаргалка-ни ишлаб чиқди. Бу кичик қурилма фойдаланувчига режалаштирилган ишлари-ни эслатиб туради. Севган қизингизни туғилган куни-ни ёдингиздан чиқариб қўй-дингизми, институтда бе-рилган вазифалар ёки бўл-маса муҳим учрашув сизни кутиб турибди. Шунда қурилма қўл келиб, хотира-сидаги маълумотларни сиз-га етказади. Ҳозирда бу ихтирога талабалар қизи-қиб қолган.

Мушук севиб қолди

Волгограднинг Тракто-розаводск туманида бир мушук касал бўлиб, бекаси берган овқатларга эъти-бор бермай қўйди. У кун бўйи уйда ётар, ташқарига чиқмасди. Мушугидан ха-вотирланган уй эгалари ветеринарга мурожаат қилишади. Ветеринар мо-миқвойни кўриб, унда ҳеч қандай касаллик аломат-лари йўқлигини айтиб турганида, қўшни мушук ҳовлидан ўтиб қолади. «Касал» мушук шу заҳо-тиёқ ўрнидан туриб, ҳа-лиги мушукка ёпишиб, си-лаб-сийпаланади. Шундан кейин гап қаёқдалиги би-линди. Қўшнилар эса ўзаро келишиб, уларни эр-хотин деб эълон қилишга келишиб олишди.

Ким тез фикрлайди?

Швециялик психологлар аёл ва эркаклар ўртасида ишдаги музокараларда ким тез ва якуний хулосага ке-лишини ўрганиб чиқишди. Сўровномада қатнашган 500 га яқин иштирокчилар-нинг жавобларидан шундай натижага келинди. Аёллар муҳим гапларни телефон орқали суҳбатлашиб, 15 сония ичида ўз фикрини тезда айтади. Эркаклар эса алоҳида вақт ажратиб, маълум бир жойга учрашув белгилайди. Сўнгги жавоб-ни ҳам дарҳол айта олмай-ди. Улар ўйлаб кўриб, кей-ин хулосасини билдиради.

Феруза МИРЗАЕВА тайёрлади.

Дастурхон кўрки

«ҚУШ СУТИ» ТОРТИ

МАСАЛЛИҚ: 130 гр.сариёғ, 1 стакан шакар, 3 дона ту-хум, 1 чой қошиқ сиркада эритилган ичимлик содаси, 3 ош қошиқ какао, 1 стакан ун.

ТАЙЁРЛАШ: Сариёғни шакар билан эзиб, тухумни биттадан солиб, кўпир-тирилади. Сиркада эритиб олинган со-дани унга қўшиб, хамир қорилади. Ха-мирни икки қисмга бўлиб, бир қисмига 3 қошиқ какао қўшилади. Кулчаларни ёйиб, товада ўртача оловда пи-ширib олинг. Пишган кулча-лар ўткир пичоқ билан ўрта-сидан кесилади. Уларнинг ора-сига крем суртиб, тортни ди-дингизга қараб безатишингиз мумкин. Шоколадли кремдан ҳам безак сифатида фойда-ланилади.

КРЕМ ТАЙЁРЛАШ: 300 гр.сариёғ 1,5 стакан шакар билан эзғиланади. 2 стакан сутга 3 ош қошиқ манная крупа солиб, каша (бўтқа) пиширилади. 1-1,5 та лимонни қирғ-ичдан ўтказиб, каша билан кўпиртирилади.

ШОКОЛАД УЧУН: 2 ош қошиқ сметана, 2 ош қошиқ какао, 3 ош қошиқ шакар обдон кўпиртирилади ва 20 ми-нут тиндирилади.

«Миллий тикланиш» газетаси таҳририяти Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси Котибияти матбуот хизмати раҳбари Низомиддин Нуритдинович Нурматовга волидаи муҳтарамаси

МУҲАББАТХОН АЯНИНГ

вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Milliy tiklanish

Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ | Бош директор: Дилмурод ҚИРҒИЗБОЕВ

Таҳрир ҳайъати:
Қаландар АБДУРАҲМОНОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Раъно ЗАРИПОВА, Хайринисо МИРЗАЖОНОВА, Шарифа САЛИМОВА, Абдунаби СИДДИҚОВ, Жаннат ТОШМАТОВА, Олим ЎСАРОВ, Мунира ҚОРИЕВА

Газета 014-рақам билан рўйхатдан ўтган. Буюртма: Г — 528. Ҳажми 2 босма табоқ. Адади 1502. Сотувда эркин нархда

Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Саҳифаловчи: Раъно ИСМАИЛОВА. Босишга топшириш вақти 20.00. Нашр кўрсаткичи — 158

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32 уй

Телефонлар: қабулхона — 133-67-51, 136-56-29, бўлим — 136-58-80, реклама ва эълонлар бўлими — 136-58-73

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй

Босишга топширилди 20.00